

# KURUMLAR VERGİSİ KANUNU

**Kanun No : 5422**

**Kabul Tarihi : 3.6.1949**

**(10 Haziran 1949 gün ve 7229 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.)**

**GEREKÇESİ  
KANUN TASARISI  
VE  
KOMİSYON RAPORLARI**

**Millet Meclisi S. Sayısı : 146/1/173) 146’ya EK**

# MİLLET MECLİSİ

## KURUMLAR VERGİSİ KANUNU TASARISI VE GEÇİCİ KOMİSYON RAPORU

T.C.  
Başbakanlık  
Muamelât Genel Müdürlüğü  
Tetkik Müdürlüğü  
Sayı: 71 / 789 - 6 / 1182

25 . IV . 1947

### Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Kurumlar Vergisi hakkında Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve bakanlar Kurulunun 24.IV 1947 tarihli toplantısında Yüksek meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu arz ederim.

Başbakan  
R. Peker

### KURUMLAR VERGİSİ KANUNU TASARISININ GEREKÇESİ

“Gelir Vergisi” tasarısında temas edildiği üzere, girilen vergi reformu 3 esas vergi ile bütün vergileri şâmil bir ana tatbikat kanunundan terekkep etmektedir. Vergilerin birincisi ve en ehemmiyetlisi şüphesiz ki, “Gelir Vergisi” dir.

Gerçek kişilerin tâbi bulunduğu bu vergiyi “Kurumlar Vergisi” ikincisi bir esas vergi olarak, takibetmektedir.

Vergi tasarısında “Kurum” tâbiri “Corporation Körperschaft” mukabilinde kullanılmıştır.

#### 1. — Gelir Vergisinden Kurumlar Vergisinin Ayrılması:

Yeni vergi sisteminde kurumların ayrı bir vergiye tâbi tutulmasının sebepleri şunlardır:

1. Kurumların vergilendirilmesinde, vergi prensipi ve vergi tekniği bakımlarından birçok hususiyetleri vardır. Gerçek kişilerin Gelir Vergisinde, mükelleflerin şahsi ve medeni durumu, aile külfeti, enaz geçim seviyesi gibi âmiller üzerinde durulur; ve bu verginin tekniği de daha ziyade bu esaslara dayanır. Halbuki, gerçek kişilerin, hüviyetine bağlı olan bu gibi âmiller Kurumlar Vergisinin bünyesine tamamen yabancıdır. Kurumlarda Hâkim olan yegâne unsur “Sermaye”dir; kurumların iktisadi ve mâli varlıkları sadece bu unsurla izah ve ifade edilir. Bu itibarla şahsi ve psikolojik mülâhazaların yerine, sermayenin tarzı teşekkülü, miktarı, iştirak münasebetleri, fesih birleşme ve tasfiye vaziyetleri, ihtiyatlar teşkili dağıtılacak kazanç miktarı ve bunun dağıtılması şekli gibi malî hususiyetler ön plâna geçer.

2. Gelir Vergisinde “Esnaf muaflığı” kabul edilmiş ve bu verginin tekniğinde defter tutma gibi formaliteler bakımından mükelleflerin seviyelerine göre bazı tefrikler yapılmıştır. Halbuki, kurumlar, hakkında prensip itibariyle böyle tefrikler yapılmasına mahal yoktur.

3. Gelir Vergisinde, gelirin miktarı ile şahsi ihtiyaç arasındaki münasebet gözönünde tutularak şiddetli bir “Müterakkilik” caridir.

Halbuki, ödeme kabiliyetleri iktisadi varlıkları sadece “Sermayeye dayanan kurumlar hakkında” müterakkilik esası, prensip itibariyle, bir mâna ifade etmez. Gerçi, bazı vergi sistemlerinde sermaye şirketleri hakkında da mahdud ölçüde bir nevi müterakkiliğin tatbik edildiği

ve daha ziyade “Çek usulü” denilen bir sistemde bu müterakkiliğin rentabiliteye göre ayarlandığı görülmekte ise de, bu usulleri müterakkilikten ziyade “Mütedennilik” şeklinde mütalâa etmek doğrudur.

4. Gelir Vergisinde “Ayrırma” kaidesinin icabı olarak, emek kazancı ile, memzuç kazanç ve sermaye iradı arasında mutlaka bir ayrılık gözetilir. Kurumların vergilendirilmesinde bittabi bu prensip tatbik sahası bulamaz. Zira, kurumların gelir membalarında bir vahdet vardır. Bu memba sadece şirket veya müessese sermayesidir.

5. Kurumların ayrı bir vergiye tâbi tutulması, gerek şahsi gelir vergisinin gerekse kurumlara ait verginin daha vazâh ve daha derlitoplu bir şekilde tedvin edilmesine imkân verir. Bunun ise, Bilhassa tatbikat bakımından pek büyük bir önemi vardır.

Kurumların miktarı mahdud, fakat bunlardan alınan verginin tutarı yüksektir. Mükellefi mahdud, hasılâtı yüksek, tekniği ayrı bir vergi, büyüklü, küçüklü yüz binlerce mükellefe şâmil şahsi gelir vergisinin içine gayritabî bir surette sıkıştırılır. Yani gerek mevzuat gerekse tatbikatta bu iki büyük vergi birbirine karıştırılırsa, ikisinin de tatbik kolaylığı kaybolmuş olur.

## 2. Kurumlar Vergisinin Mükellefleri:

Kurumlar Vergisine aşağıda yazılı tüzel kişiler tâbidir:

- A) Sermaye şirketleri;
- B) Kooperatif şirketleri;
- C) İktisadi âmm müesseseleri;
- D) Cemiyet ve tesislere (Vakıflara) ait iktisadi işletmeler.

Bu mükellef grupları içinde önemleri itibarıyla başta gelenler “Sermaye şirketleri” ile “İktisadi Amme müesseseleri”dir.

### A) Sermaye şirketleri:

Vergiye tâbi sermaye şirketleri şunlardır:

- 1. Anonim şirketleri;
- 2. Eshamlı komandit şirketler;
- 3. Limited şirketler.

Kurumlar Vergisi ile, vergi mevzuatımıza ilk defa olarak “Sermaye şirketi” mefhumu da girmiş olacaktır. Kazanç Vergimizde şimdiye kadar natamam bir surette “Eshamlı şirketler” tâbiriyle ifade edilen bu mefhum üzerinde önemle durulması lâzımdır.

Vergi mevzuatında “Sermaye şirketi” şahıs şirketine karşılık olarak kullanılmaktadır. Şahıs şirketleri kolektif ve âdi komandit şirketler ile âdi ve hususi şirketlerdir.

Modern vergi hukukunda, şahıs şirketlerinin müstakil şahsiyetleri kabul edilmez. Bunlarda mükellefiyet, Gelir vergisinin umumi esasları dâhilinde, doğrudan doğruya ortaklara tevcih edilir. Sermaye şirketlerinde ise, muhatap iktisadi ve mali bakımlardan tamamen ayrı bir varlığı olan şirketin kendisidir. Bunlarda, şahıs şirketlerinde olduğu gibi, doğrudan doğruya vergiye tâbi tutulabilecek, şahsen mesul vaziyette ve bilfiil çalışan ortaklar yoktur.

Modern vergi hukukunda, eshamlı şirketlerle limitedler arasında bir tefrik yapılmamaktadır. Fiiliyatta bu iki şirket şekli arasında büyük bir benzerlik ve yakınlık bulunması ve bir şekilden diğerine kolaylıkla geçilebilmesi de bunu açıkça gösterir.

Kurumlar Vergisi bakımından sermaye şirketleri içinde sadece komandit şirketler bir hususiyet arzeder. Bunlarda komandit vaziyetinde olan ortaklara isabet eden kazanç hissesi, şirketin

umumi kazancından ayrılır ve şirket geriye kalan kazanç miktarı üzerinden vergilendirilirken, komandite âzalar da Gelir Vergisinin umumî esasları dairesinde şahsen vergilendirilir. Eshamlı komandit şirketlerde böyle bir esasın tatbik olunması, komandite âzanın şirket muamelâtından şahsen ve bütün varlığı ile sorumlu olması ve bunun tabii bir neticesi olarak şirkette bilfiil çalışması sebebidir.

#### B) İktisadi âmme müesseseleri;

Tüzel kişiler içinde vergi bakımından kavranması en güç olan zümreyi iktisadi âmme müesseseleri teşkil eder. Bu bakımdan ilk müşkilât, vergiye tâbi tutulacak âmme müesseselerinin hepsini içine alacak ilmi olduğu kadar, açık ve pratik olması lâzımgelen umumî bir tarifi yapılmasında kendini gösterir.

Kurumlar Vergisine tâbi olan iktisadi âmme müesseseleri, âmme hukuku hükmi şahıslarının “iktisadi mahiyette olan işletmeleri” dir.

İktisadi mahiyetteki işletmelerin karakteristik vasıfları tasarıda şu suretle belirtilmiştir.

1. İşletmenin mevzuunun ve faaliyetinin “Tedavül ekonomisine” iştiraki tazammum etmesi (satış veya ücret mukabilinde iş yapılması gibi);

2. İşletmenin, işlerin idaresi ve hesap tutma bakımlarından iktisadi veya malî muhtariyeti haiz bir teşekkül halinde görülmesi (işletmenin belli bir iş mevzuu ve sahası olması âmme idaresinde cari olan usul ve nizama göre idare edilmemesi, Muhasebei Umumiye, Artırma ve Eksiltme Kanunlarına tâbi olmaması gibi);

3. İktisadi faaliyetin devamlı olması.

Görülüyor ki, iktisadi âmme müesseselerinin mükellefiyeti, şimdiki Kazanç Vergimizin tatbi-katında birçok zorluklar doğuran “ticari mahiyet” “kazanç gayesi” gibi esaslara değil, bunlardan çok daha geniş olan bir prensipe bağlanmıştır. İktisadi âmme müesseselerinde mükellefiyetin bu derece geniş tutulmak istenilmesi, bugünün ilmi temayülünün ve vergi görüşünün bir neticesidir.

Bilindiği gibi, modern vergicilikte iktisadi âmme müesseselerinin mükellefiyeti üzerinde büyük bir önemle durulmaktadır.

Bir nevi “Auto İmposition” “kendi kendini vergilendirme” şekline aldığı için, sathi bir görüşle tenkit edilen bu mükellefiyetin, bilhassa Devletçilik prensipini kabul etmiş olan iktisadi rejimlerde, aşağıdaki sebeplerden dolayı mutlak ve geniş bir surette tesis edilmesinde zaruret görülmektedir.

1. — Amme müesseseleri ile hususi teşebbüsler sureti umumiyede, ve hatta hususi teşebbüsün girmedikleri işlerde dahi vergi bakımından eşit muameleye tabi tutulmassa, âmme müesseselerinin esasen haiz oldukları kanunî veya fiilî imtiyazlara bir de vergi imtiyazı ilâve edilmiş, olacak, bu suretle bunların gerek iş gerekse sermaye sahasında vasıtasız veya vasıtalı rekabetleri karşısında, iktisadi ahenk bozulacak, hususi teşebbüs tabii gelişme imkânını kaybedecektir. Bunun ise yalnız Millî ekonomi bakımından değil, hattâ doğrudan doğruya âmme maliyesi için de ne derece mahzurlu olabileceğini belirtmeğe hacet yoktur.

2. — İktisadi âmme müesseselerinde “Auto - İmposition” telâkkisi daha ziyade bir “faraziye” dir. Çünkü Devlete ait veyahut bağlı olsa dahi, iktisadi müessesenin iktisadi ve malî bakımlardan müstakil bir varlığının mevcudiyeti muhakkaktır. Bundan başka müesseseler, şayet kazançları varsa, bu kazançların umumiyetle Devlete devretmeyerek daha ziyade kendi finansmanlarında, bazan da cömertçe sarf ederler.

3. — Vergi mecburiyeti ve vergi mürakabesi dolayısıyla, iktisadi âmme müesseseleri de umumi esaslar dairesinde diğer sermaye kurumları gibi, muntazam hesap tutmak, maliyet üzerinden çalışmak, bilânço çıkartmak mecburiyetinde kalırlar. Bu suretle, bunlarda “maliyet âmi-

li"nin nazarı itibare alınmamasından doğan ve iş ve sermaye rantabilitesi hakkında yanlış netice ve fikir veren vaziyetlere mâni olunur bunun millî ekonomi bakımından ne derece önemli bir mesele olduğu meydandadır.

4. — Son bir nokta olarak şunu da ilâve edelim ki bünyesinde iktisadi Devletçiliğe az çok yer veren memleketlerde, âmme müesseselerinin vergilendirilmesi malî bakımdan da bir zaruret olur; çünkü aksi takdirde, Devletin üzerine almakla olduğu yükler hasabıyla gittikçe artan masraflarını karşılamak için ziyadesiyle muhtaç olacağı malî vasıtaları yeni kaynaklardan temin etmek icabeder. Böyle bir mecburiyet karşısında ise, diğer mükelleflerin ve bilhassa gerçek kişilerin vergi yükünü katlanılmıyacak hadlere kadar çıkarmak teklifi kendini gösterebilir.

#### C) Kooperatifler:

Kurumlar Vergisine tâbi olan üçüncü zümreyi kooperatifler teşkil eder. Tatbikatta iltibaslara yer vermemek maksadiyle mektep kooperatifleri ve âdi şirket mahiyetinde olan kooperatifler sarahaten vergi dışı bırakılmışlardır. Bundan başka, kooperatifler hakkında, diğer bazı yabancı mevzuatında olduğu gibi, muafıklar ve istisnalar kabul edilmiştir.

Kooperatif muafığı, yani bir kooperatifi tüzel kişi olarak tamamen mükellefiyet dışı bırakan muafık, tasarıda şu şartlara bağlanmıştır:

1. Sermaye üzerinden kazanç dağıtmamak;
2. Munhasıran ortaklarla iş görmek;
3. İdare meclisi reis ve âzalarına kazanç üzerinden hisse vermemek,
4. İhtiyat akçelerini ortaklara dağıtmamak,

Bu şartlardan ilk ikisi, kooperatif maskesi altında daha ziyade ticari bir maksat güden ve ticari bir şirket mahiyeti arzeden teşekkülleri yersiz olarak muafığa almamak içindir. 3 ncü ve 4 ncü şartlar ise, aynı maksadın "gizli kazanç tevzii" şeklinde bilvasıta gerçekleştirilmesine mâni olmağı istihdaf eder.

Kooperatifler için yukarıki esaslar dairesinde bir kere muafık kabul edildikten sonra, bunun mantıki bir neticesi olarak "risturn istisnasına" yer vermek zaruri olur. Tasarıda bu istisnaya girecek risturnlar şu suretle tesbit edilmiştir:

1. İstihlâk kooperatiflerinde, ortakların satın aldıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;
2. İstihsal kooperatiflerinde, ortakların kooperatife sattıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;
3. Kredi kooperatiflerinde ortakların kullandıkları kredilere göre hesaplanan risturnlar;
4. Ortakların idare masrafı karşılığı olarak ödedikleri paralardan sarfolunmıyarak iade edilen kısımlar.

Risturn istisnasına, bittabi yalnız ortaklarla yapılan muamelelerden mütevellit kazançlar girebilir. Bu sebepten dolayı ortaklarla yapılan işlerden mütevellit kazançların; yabancılarla yapılan işlerden elde edilen kazançlardan ayrılması zaruri olur. Bunun ise, doğru ve tam olarak hesaplanmasının garetle zor ve hatta imkânsız olduğunu kabul etmek lâzımdır. Bu imkânsızlığı gözönünde tutan tasarıda kazancın ortaklık işleri ile işler arasında tefriki bakımından şöyle pratik bir usul teklif edilmektedir.

İlkin, umum, esaslar dairesinde kooperatifin yıllık sâfi kazancı tesbit edilecektir. Bundan sonra, ortaklarla olan senelik iş hacmi bir kalemde çıkarılacak ve bu kemiyet yabancılarla olan muameleler dâhil, kooperatifin umumi iş hacmine nispet edilecektir. Bu suretle bulunacak yüzde ile, vergi istisnasına giren risturnların topyekûn miktarı tâyin olunacaktır.

D) Cemiyet ve tesislere ait iktisadi işletmeler:

Kurumlar Vergisinin son mükellef grupunu cemiyet ve tesislere ait işletmeler teşkil eder.

Burada tesislerden maksat, Medeni Kanunun 73 ncü maddesine göre muayyen bir maksada tahsis edilen servetler (Vakıflar) dır.

Teklif edilen sistemde, doğrudan doğruya cemiyet ve tesisler değil, bunlara bağlı olan “İktisadi mahiyetteki işletmeler” vergi mevzuuna almıştır. (Burada da işletmelerin iktisadi mahiyeti iktisadi âmme müesseseleri için kabul edilen şartlara göre tâyin edilecekti).

Cemiyet ve tesislere ait iktisadi işletmelerin vergiye tâbi tutulmaları, kendiliğinden anlaşılacağı üzere bir prensip icabıdır. Mükâmil vergi sistemlerinde değil yalnız cemiyet ve tesislere bağlı olan iktisadi işletmeler, hattâ doğrudan doğruya cemiyet ve tesislerin kendileri de vergiye tâbi bulunurlar. Bizde, verginin doğrudan doğruya cemiyet ve tesislere kadar teşmili şimdilik muvafık görülemezse de, bunlara bağlı iktisadi işletmelerin teklifinde tereddüt edilemeyeceği aşîkârdır. Doğrudan doğruya Devlet müesseseleri vergiye tâbi tutulurken, cemiyetlere ait işletmelerin vergi dışı bırakılmaları elbette mümkünolamaz. İktisadi âmme teşekküllerinin vergilendirilmesini icabettiren sebepler, bhusus hesaptutma ve hesap verme sebepleri, aynen ve hattâ fazlasıyla cemiyet ve tesislerin işletmeleri hakkında da vârittir.

3. Yerli ve Yabancı Kurumlar:

Kurumların yerli ve yabancı olmalarına göre vergilendirilmeleri bakımından aynen Gelir Vergisinde olduğu gibi, “tam mükellefiyet” ve “dar mükellefiyet” esaslarından gidilmiştir. Tam mükellefiyette, gerek memleket içinden, gerekse memleket dışında elde edilen kazanç ve iratların tamamı vergiye tâbi olur. Yalnız yabancı memleketten elde edilen kazanç için o memlekette Kurumlar Vergisi mahiyetinde bir vergi ödenmiş ise, bu vergi muayyen şartlar dâhilinde, Türkiye’de hesaplanacak asıl vergiden indirilir.

Tam mükellefiyete giren kurumlar, sermayelerinin menşei nereden olursa olsun, idare veya iş merkezleri Türkiye’de bulunan sermaye şirketleri veya diğer kurumlardır.

Dar mükellefiyete gelince, bu mükellefiyete, yalnız Türkiye dâhilinde elde edilen aşağıda yazılı kazanç ve iratlar tâbi olur:

1. Türkiye’de sabit işyeri olan veya, daimî mümessili bulunan yabancı kurumların ticari kazançları;
2. Türkiye’de kâin zirai bir işletmeyi işleten yabancı kurumların bu faaliyetten elde ettikleri zirai kazançlar;
3. Gayrimenkullerin Türkiye’de kiralanmasından elde edilen iratlar;
4. Menkul kıymet faiz ve temettüleri (Banka faizleri hariç);
5. Sair kazanç ve iratlardan bazıları

Dar mükellefiyete girecek olan kurumlar, kanuni veya iş merkezleri Türkiye içinde bulunmayan teşekküller (daha ziyade yabancı kurumların şubeleridir) dir.

Dar mükellefiyet bahsinde üzerinde ehemmiyetle durulması icabeden iki mesele vardır. Bunlardan biri yabancı (Milletlerarası) nakliyat kumpanyaları, diğeri ihracat kurumlarının vergilendirilmesi meseleleridir.

4. — Yabancı Nakliyat Kumpanyaları:

Bilindiği gibi, şimdiki Kazanç Vergimizde yabancı nakliyat kumpanyaları doğrudan doğruya nakliyat ücreti üzerinden alınan “% 4,4” nispetindeki bir vergiye tâbidirler. Gerçi bu vergilendirme şekli çok basit ve kolay bir usuldür, fakat doğrudan doğruya nakliyat ücreti üzerinden

alınan bir vergi bir Kazanç Vergisideğildir; bir muamele, yahut da daha dar mânada, bir "nakliyat vergisi" yani tipik vasıtalı bir vergidir. Yeni vergi sistemimizde bittabi bu esasın muhafaza edilmesi düşünülemez.

Şunu itiraf etmek lâzımdır ki, yabancı nakliyat kumpanyalarının hakiki kazanç üzerinden vergilendirilmeleri her yerde büyük teknik zorluklar doğurmaktadır. Bundan başka, bu mesele üzerinde, Milletlerarası vergi mükerrerliği bakımından da önemli durulmaktadır.

Bu dâvanın halledilmesinde gidilecek en pratik yol hiç şüphesiz karşılıklı anlaşmalara müsteniden yabancı nakliyat kumpanyalarını vergiden muaf tutmaktır. Başta İngiltere ve Amerika olmak üzere, birçok memleketlerin bu yoldan gittikleri mâlumdur. Fakat bu muafık denizası nakliyeciliği henüz gelişmemiş olan memleketlerin aleyhine tecelli edebileceğini de unutmamak lâzımdır. Maamafih bütün modern vergi sistemlerinde olduğu gibi, tasarıda da müteakabiliyet şartına bağlı olarak muafık prensipine yer verilmiştir.

Muafık prensipi bir tarafa bırakılacak olursa, tasarıda, yabancı nakliyat kumpanyaları için, bu bakımdan yabancı vergi sistemlerinde tatbik edilen usuller üzerinde etraflı tetkikler yaptıktan sonra, esasları aşağıda izah edilen bir vergilendirme şekline gidilmiştir:

1. Yabancı nakliyat kampanyaları sâfi kazançlarının Türkiye'deki işlerine isabet eden hissesi üzerinden vergilendirilendir.

2. Bu "ventilation"un yapılabilmesi için sâfi kazancın umum, hasılâta olan nispeti alınacak ve bu nispet Türkiye'de elde edilen hasılâta tatbik edilecektir.

3. Bu vergilendirme usulünün tatbikatına nakliyat kumpanyalarının merkezleri tarafından tanzim edilen malî bilânçolarının musaddak suretleri esas olacaktır.

4. Malî bilânço, yabancı memlekette getirilinceye kadar, evvelki senenin nisbeti üzerinden muvakkat tarhiyat yapılacaktır.

5. Yukarıdaki esaslara dayanan "Ventilâtion" usulünün tatbikına imkân bulunmayan hallerde, Türkiye'de elde edilen hasılâta tatbik olunacak kazanç nispeti her kumpanya için ayrı olmak üzere, Maliye ve Ulaştırma Bakanlıklarınca müştereken ve resmen tayin olunacaktır. Şu kadar ki, bu suretle tayin olunacak nispetler nispeti belli olan Türk ve yabancı nakliye kurumlarının fiilen elde ettikleri ortalama nispetlerinin bir buçuk mislinden fazla olmayacaktır.

##### 5. — İhracaat Kurumları:

Memleket içinde satın aldıkları malları ya doğrudan doğruya veyahut memlekette işledikten sonra ihraç eden yabancı şirketlerin vergilendirilmesi meselesi de, kurumlar vergisinin bellibaşlı davalarından birini teşkil eder. Bu bahiste, teknik zorluk, milletlerarası vergi mükerrerliği meselelerinden maada, bir de millî iktisadi menfaatleri gözönünde tutmak lâzımdır.

Yabancı mevzuatta, ihracaat kurumlarının vergi karşısındaki vaziyetleri incelendiği zaman, iki tezin çarpıştığı görülür. Birinci teze göre ihracedilmek üzere mal satın alınması, kazanç doğuran bir muamele değildir. Bu itibarla ihracat işiyle uğraşan kurumlardan bu muameleleri dolayısıyla vergi istenemez. Bu esas kabul etmiş olan memleketlerin başında İngiltere ve Amerika gelir, bu sebepten dolayı bu teze anglo - Sakson görüşü de denilmektedir.

İkinci teze göre, satınalma işi kazanç doğuran bir muameledir. Bunun ticari muamelenin sadece bir cephesini teşkil etmesi, bu karakterini değiştirmez. Bu itibarla, ihracaat kurumlarının prensip itibariyle vergiye tabi tutulmalarında zaruret vardır. Vergi sistemlerinde bu görüşün hâkim olduğu memleketler Almanya, Fransa, İspanya gibi kıt'a Avrupası memleketleri olduğu için, bu usule "Continent" usulü denilmektedir.

Memleketimiz için yukarıda çizdiğimiz iki usulden hangisinin tatbik edilebileceği hususunda, leh ve aleyhte ileri sürülen mütalâalar üzerinde önemle durduktan sonra, muafık esasının kabulü zaruri görülmüştür.

Her nekadur, bu muaflık esasının tatbiki yabancı kurumları yerli tacirlere nazaran imtiyazlı bir vaziyete sokmakta ise de, umumi menfaat karşısında uzun bir zaman için bu yoldan gitmekten başka bir çare yoktur. İşte tasarıda bu mülâhazalara yabancı kurumlar için halen cari olan muaflık rejimi muhafaza edilmiştir.

#### 6. — İştirak İstisnası:

Kurumlar Vergisi mevzuunda, üzerinde durulan meselelerden biri de Holding - filyal, kısaca "İştirak" meselesidir. Sermaye şirketleri arasındaki iştirak münasebetleri, bizde de şimdiden hususi bir ehemmiyet arz etmeğe başlamıştır. İlerde bu sahada iştirak münasebetlerinin daha ziyade gelişeceğini de beklemek lâzımdır.

Sermaye şirketleri sahasında iştirak münasebeti, daha ziyade bir anonim şirketin diğer bir anonim şirkette hissedar olması, yahut bazı işlerinin tedviri için bir limited şirket kurmuş olması şeklinde tezahür eder. Bu vaziyetlere memleketimizde bilhassa büyük bankalarımızın münasebetlerinde tesadüf edilmektedir.

İşte bu iştirak meselesinde, karşımıza bir "vergi mükerrerliği" dâvası çıkmaktadır.

Bu mükerrerlik bakımından kurumlar arasındaki iştirak münasebetlerini, bilfarz bir anonim şirket ile hissedar arasındaki münasebete benzetmemek lazımdır. Hissedar bir gerçek kişidir ve bunun anonim şirketten aldığı dividant kendi şahsi gelirine inkilâbeder. Yani burada karşımıza "şirket kazancı ile "Şahsi gelir" şeklinde iki mefhum çıkar.

Halbuki, bir ana şirket ile bunun filyalı arasındaki münasebette bu vaziyet yoktur. Burada sermaye bakımından birbirine bağlı olan iki tüzel kişinin sadece, umumi kazancı bir araya gelmektedir.

Bu itibarla, ana kurum ve filyal münasebetlerinde, şirket kazancının şahsi gelire inkilâbında olduğu gibi, vergi tevlieden ikinci bir hadise karşısında değiliz. Şayet ana kurum ve filyal münasebetlerinde, her defasında ayrı olarak vergi alınacak olursa, bu takdirde, aynı kazanç genişliğine iki defa, bazan da daha fazla teklif altına alınmış olur. Bu vaziyet ise, bir memlekette büyük malî ve sınaî işlerin taazzuvuna ve gelişmesine mâni bir tesir icra eder.

İktisadi ve malî bakımlardan çok mahzurlu olan bu "vergi mükerrerliği" modern vergi sistemlerinde şu veya bu şekilde önlenmektedir.

Bizde şimdiki Kazanç Vergisi rejimimizde, İktisadi Devlet Teşekkülleri için 3460 sayılı kanunla kabul edilmiş hususi muaflık bir tarafa bırakılacak olursa iştirak münasebetlerinde çok şiddetli ve yıkıcı bir "vergi mükerrerliği" caridir. Meselâ büyük bir mali müessesemiz 1942 yılında iştirakle alakalı takriben 1 600 000 liralık kazancı üzerinden vasıtalı veya vasıtasız olarak 1 150 000 lira vergi ödemiştir. Üç büyük banka tarafından kurulmuş olan bir limited şirkette keza aynı yılda, bu şirketin kazancı üzerinden ceman ödenmiş olan vergiler tam % 90 nisbetini bulmuştur. Yeni vergi sisteminde böyle vaziyetlere mahal vermemek ve büyük sermaye sahasında malî ve sınaî teşebbüsün tabii gelişmesine ağır vergi mükerrerliği ile mani olmak için, tasarıda muayyen şartlara dayanan bir "iştirak istisnası" kabul edilmiştir.

Yabancı vergi sistemlerinde de iştirak istisnası, "Holding muaflığı", "ana kurum - filyal münasebeti muaflığı" şekillerinde ifade edilmekte ve umumiyetle "sıkı ve devamlı bir iştiraki" hedef tutulmaktadır. Yoksa sermaye plâsmanı olarak esham alınması, yani mücerret "atıl para bırakmamak maksadiyle yapılan plâsman" işleri bu imtiyazdan istifade etmemektedir.

İşte tasarıda, bu esas gözönünde tutularak iştirak istisnası aşağıda yazılı iki şarta bağlanmıştır.

1. Ana kurumun diğer bir teşebbüsdeki iştirak hissesi bu teşebbüsün öz sermayesinin % 10 undan fazla olacaktır (Alman kurumlar vergisinde bu nispet ötedenberi % 25'tir).
2. Ana kurum bu iştirak hissesine bir sene evvelden beri sahip olacaktır.

## 7. — Kazanç Hesabında Kabul Edilmeyen İndirimler:

Kurumlar vergisinde, verginin matrahı hesaplanırken, bazı indirimlerin yapılmasına cevaz verilmemektedir; bunların en mühimleri şunlardır:

- a) Gizli sermaye faizleri,
- b) Gizli kazanç dağıtımı şeklinde ödemeler,
- c) İhtiyat akçeleri,

Gizli sermaye faizi ile, gizli kazanç dağıtımı, Kurumlar vergisi bakımından, üzerinde ehemmiyetle durulmakta olan hadiselerdir. Bilindiği gibi, kurumlar açık olarak vergi kaçakçılığı yapmazlar, daha doğrusu bünyeleri ve kuruluşları icabı yapamazlar. Buna mukabil vergi matrahını, önleyici tedbirler alınmazsa, "Gizli kazanç" yolundan gitmek suretiyle saklamak imkânı bulabilirler. Memleketimizde bunun bâriz misallerine tesadüf edilmiştir.

Bu cümleden olmak üzere, merkezleri şeklen Türkiye'de bulunan imtiyazlı büyük bazı yabancı kurumların hariçte bağlı bulundukları teşekküllerle olan münasebetleri üzerinde kazançlarının büyük bir kısmını devamlı olarak Türkiye dışına kaydırmaya muvaffak olmuş olduklarını bir vakıa olarak zikredebiliriz. Tasarıda yer alan tedbirlerle yalnız hariçte sıkı münasebeti olan yabancı kurumların değil, memleket içindeki yerli kurumların da bu yollardan gitmelerine bir set çekilmektedir.

İhtiyat akçeleri meselesine gelince Gelir Vergisinin izahı münasebetiyle de temas edildiği üzere, bugünkü vergi telakkisine göre, ihtiyat akçası mutlak olarak kazancın bir cüzü sayılmakta, kayıtsız şartsız vergiye tâbi tutulmaktadır.

Bu prensipi büyük sermayeyi "pénalisation fiscale" şeklinde cezalandırmak isteyen düşüncenin bir ifadesi olarak tefsir etmek veyahut bazı memleketlerde takibedilen "Antitrüst" siyasetinin bir icabı olarak dar bir zaviyeden mütalâa etmek doğru değildir. Bu maksatlar daha ziyade sermaye kurumları vergisinin % 40 ı ve hattâ daha yüksek nispetlere çıkarılması ve Amerika'da olduğu gibi, ihtiyata alınan diğer bir tabirle yeni bir sermayeye inkılâp ederek zeti finansmanda kullanılan kazancın normal vergi nispetine nazaran daha ağır bir nispet üzerinden vergilendirilmesi suretiyle tahakkuk ettirilir.

Gelir vergisi sistemine girmiş olan memleketlerin hemen hepsinde, bugün artık ihtiyat akçesi istisnası diye bir şey tanınmamaktadır.

İhtiyat akçesi istisnasını bir taraftan da zararlı nakli hâdisesiyle irtibatlandırmak suretiyle mütalâa etmek lâzımdır. "zarar nakli" prensipini kabul etmeyen bir vergi sisteminde belki de muayyen şartlar dâhilinde, ihtiyat akçesi için bir istisna kabul edilmesi caiz ve hattâ zaruri görülebilir. Fakat iktisadi faaliyet devresini bir yıl ile takyidetmediği için "zarar naklini" prensip itibarıyla kabul eden bir vergi sisteminde, ihtiyat akçesi için hususi bir istisna vazetmek bu bakımdan da yersiz olur.

## 8. — Vergi Nispeti:

Kurumlar vergisinin nispeti üzerinde, umumi tarife esasları dışında bilhassa "vergi mükerrerliği bakımından" durmak lâzımdır.

Evvelce temas edildiği üzere, iktisadi telâkkiye göre bir sermaye şirketi vergi ödedikten sonra, ayrıca da hissedarın şahsi gelirine giren şirket hissesi üzerinden vergi vermesinin bir "mükerrerlik" olduğu iddia edilmektedir. Bu görüşten gidilince, zaruri olan bu mükerrerliğin, hiç olmazsa, ağır olmamasını ve hakiki sermaye kurumlarının yaşamasına ve gelişmesine mâni teşkil etmemesini düşünmek lâzımdır.

Tasarıda bu düşünceye yerverildiği içindir ki, Kurumlar Vergisinin nispeti sermaye şirketleri için bugünün şartlarına nazaran mübalağalı sayılacak yüzde yirmi nispeti üzerinden tesbit edil-

miştir. İleride bütçemizin imkânları dâhilinde, bu nispetin belki de en normal olan % 15 haddine düşürülmesi yerinde olacaktır.

Kurumlar vergisinde mükerrerlik kendiliğinden anlaşılacağı üzere sadece sermaye şirketleri için bahis mevzuu olur. İktisadi âmme müesseseleri hakkında bittabi bu mülâhaza ileri sürülemez. Bu itibarla vergi nispeti bakımından sermaye şirketleri ile iktisadi amme müesseseleri arasında bir tefrik yapmak lâzımdır tasarıda bu esastan gidilerek iktisadi âmme müesseselerinin vergi nispeti % 20 yerine % 30 olarak teklif edilmiştir.

#### 9. — Hususi Haller:

Kurumlara mahsus hususi durumlardan biri de hiç şüphesiz kurumun sona ermesidir. Kurumları sona erdiren hadiselerin başında “Tasfiye” gelir; esasen diğer hâdiseler de buna benzer.

Gerçek kişiler ölümle şahsiyetlerini kaybederler. Ölüm biolojik bir hadisedir ve anidir. Halbuki kurumu sona erdiren tasfiye hadisesi ani olmamaktadır.

Bu bakımdan tüzel kişiler yalnız vergi hukukunda değil hususi ve âmme hukuklarında da gerçek kişilerden ayrılmaktadır.

Tasfiye hadisesinin munhasıran ve bilhassa sermaye şirketleri hakkında bahis mevzuu olması hasabıyla, Kurumlar Vergisinde bu hadise esaslı bir şekilde ele alınmıştır.

Gerçek kişilerde şahsiyetin zevali halinde varlığının intikali ânidir. Binaenaleyh varlığı intikal anında değerlemek ve buna göre vergilendirmek imkanı mevcuttur. Tasfiye ise azçok uzun bir müddet devam eder; ve tasfiyeye başlanırken ortaklara ne kadar paylaştırma yapılacağı bilinemez.

Tasfiyede, senelik muamelelerle kâr temin etmek maksadının bulunmamasından dolayı, tasfiye halindeki kurumların her yıl vergilendirmeleri yerine tasfiye devresinin münferit bir vergilendirme devresi olarak ele alınması, ve bu devre için tasfiye kârının matrah itti haz edilmesi cihetine gidilmiştir. 3 seneden fazla süren tasfiyeler için konan hususi hükümler, tasfiye muameleleri ile vergi arasındaki irtibatın zamanla vuzuhunu kaybetmemesine mâtuftur.

Kurumların mevcudiyetini ortadan kaldıran birleşme ve devir hadiseleri de tasfiye mahiyetinde olduğundan, tasfiye hakkındaki hükümlerin bunlara da tatbik edilmesi, yalnız devir halindeki hususiyet gözönünde tutularak, bu halde mükellef lehine hükümler konması maksada uygun bulunmuştur.

Kurumlar vergisi ile, tüzelkişilerin vergi karşısındaki vaziyetleri açıkça tâyin edilmiş olmaktadır. Bir taraftan ileri vergi prensiplerini gözönünde tutarken, diğer taraftan memleketimizin gerçeklerini ihmal etmeyen bu vergi yeni mali sistemimizin en esaslı hükümlerinden birini teşkil edecektir.

Tasarının bu anlayışla karşılanarak, umumi tasvibe mazhar olacağını kuvvetle ümidetmekteyiz.

**ADALET, BÜTÇE, ÇALIŞMA, EKONOMİ, İÇİŞLERİ, MALİYE,  
TARIM VE TİCARET KOMİSYONLARINDAN SEÇİLEN BEŞER  
ÜYEDEN KURULAN GEÇİCİ KOMİSYON RAPORU**

*T. B. M. M.  
Geçici Komisyon  
Esas No. 1/173  
Karar No. 4*

16.III.1949

**Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına**

**KURUMLAR VERGİSİ:**

Umumi mütalâalar:

Hükümetçe teklif edilen "Kurumlar Vergisi" kanun tasarısının gerekçesinde; vasıtasız vergilerimizde ıslahat yapılırken, Gelir Vergisi yanında ayrıca bir de Kurumlar Vergisi tedvin edilmesini zaruri kılan prensip meseleleri ve teknik sebepler belirtildikten sonra; Kurumlar Vergisine tâbi, mükellefler, yerli ve yabancı kurumların mükellefiyet esasları vergilendirmede hususiyet arzeden yabancı nakliyat kurumlarının teklif şekilleri yabancı ihracat kurumlarının durumu ve nihayet Kurumlar vergisiyle mevzuatımıza giren iştirak istisnasını zaruri kılan sebepler, Kazanç hesabında kabul edilmeyen indirimler, vergi nispeti ve kurumların fesih, birleşme, tasfiyesinden doğan hususi haller hakkında tasarımı ve tasarının hazırlanmasında hâkim olan prensipleri aydınlatıcı malûmat ve izahat verilmektedir.

Bilindiği üzere, geniş mânasiyle kurumlar, halen tatbik mevkiinde bulunan Kazanç Vergisi Kanunumuzda da ayrı bir mükellef zümresi olarak vergilendirilmektedir. Kurumlar, mahiyetleri, vergi tekniği bakımından birçok hususiyetler arzettiklerinden kurumların bünye ve hususiyetlerine tekabül eden hükümlerde bu kanunun muhtelif maddelerinde dağınık bir şekilde yer almış bulunmaktadır. Vasıtasız vergilerimizde muayyen prensiplere dayanan bir ıslahat yapılırken, Gelir Vergisi dışında ayrıca bir de Kurumlar Vergisi tedvin edilmesini zaruri kılan sebepler Hükümet gerekçesinde etraflı bir şekilde izah ve ifade edilmiştir. Komisyonumuzun da iştirak ettiği bu mütalâaları, aynen aşağıya alıyoruz:

"1. Kurumların vergilendirilmesinde, vergi prensipi ve vergi tekniği bakımlarından birçok hususiyetleri vardır. Gerçek kişilerin Gelir Vergisinde, mükelleflerin şahsi ve medeni durumu, aile külfeti, en az geçim seviyesi gibi âmiller üzerinde durulur. Halbuki gerçek kişilerin hüviyetine bağlı olan bu gibi âmiller, Kurumlar Vergisinin bünyesine tamamen yabancıdır. Kurumlarda hâkim olan yegâne unsur "Sermaye" dir. Kurumların iktisadi ve malî varlıkları sadece bu unsurla izah ve ifade edilir. Bu itibarla şahsi ve psikolojik mülâhazaların yerine, sermayenin tarzı teşekkülü, miktarı, iştirak münasebetleri, fesih, birleşme, tasfiye halleri, ihtiyatlar teşkili, dağılacak kazanç miktarı ve bunun dağılması şekli gibi malî hususiyetler ön plâna geçer.

2. Gelir Vergisinde "Esnaf muaflığı" kabul edilmiş ve bu verginin tekniğinde defter tutma gibi formaliteler bakımından mükelleflerin seviyelerine göre bâzı tefrikler yapılmıştır. Halbuki, kurumlar hakkında prensip itibariyle böyle tefrikler yapılmasına mahal yoktur.

3. Gelir Vergisinde, gelirin miktarlarıyla şahsi ihtiyaç arasındaki münasebet göz önünde tutularak şiddetli bir müterakkilik câridir.

Halbuki ödeme kabiliyetleri ve iktisadi varlıkları sadece "Sermaye" ye dayanan kurumlar hakkında müterakkilik esası, prensip itibariyle, bir mâna ifade etmez. Gerçi, bâzı vergi sistemlerinde sermaye şirketleri hakkında da mahdud ölçüde bir nevi müterakkilik tatbik edildiği ve daha ziyade "Çek usulü" denilen bir sistemde bu müterakkiliğin rantabiliteye göre ayarlandığı görülmekte ise de, bu usulleri müterakkilikten ziyade "Mütedennilik" şeklinde mütalâa etmek doğrudur.

4. Gelir Vergisinde “Ayrırma” kaidesinin icabı olarak, emek kazancı ile memzuc kazanç ve sermaye iradı arasında mutlaka bir ayrılık gözetilir. Kurumların vergilendirilmesinde bittâbi bu prensip tatbik sahası bulmaz. Zira, kurumların gelir menbalarında bir vahdet vardır.

Bu menba sadece şirket veya müessese sermayesidir.

5. Kurumların ayrı bir vergiye tâbi tutulması, gerek şahsi Gelir Vergisinin, gerekse kurumlara ait verginin daha vâzih ve daha derli toplu bir şekilde tedvin edilmesine imkân verilir. Bunun ise, bilhassa tatbikat bakımından pek büyük bir önemi vardır.

Kurumların miktarı mahdud, fakat bunlardan alınan verginin tutarı büyüktür. Mükellefi mahdud, hasılatı yüksek, tekniği ayrı bir vergi, büyüklü, küçüklü yüzbinlerce mükellefe şâmil şahsi Gelir Vergisinin içine gayritabiî bir surette sıkıştırılır, yani gerek mevzuat gerek tatbikatta bu iki büyük vergi birbirine karıştırılırsa, ikisinin de tatbik kolaylığı kaydedilmiş olur.

Kurumlar Vergisine tâbi mükellefler, tetkik edildiği zaman bu verginin şümulüne giren kurumların, geniş ve hukuki mânasıyla alehtlak kurumlar olmadığı görülür. Kurumlar vergisi mükelleflerinden nev’i şahsa munhasır bir mahiyet arzeden “İktisadi âmme müesseseleri” ve “Cemiyet ve tesislere ait işletmeler” haricindeki mükellefler, yani “Sermaye şirketleri” ve “Kooperatif şirketler” hukuki bakımdan değil, tamamen malî bakımdan mütalâa edilmişlerdir. Bu itibarla, tüzel kişiliği haiz olan ve hukuki bakımdan şirket telâkki edilen ve fakat sermaye şirketi karakterini taşımayan kollektif, âdi komandit, âdi ve hususi şirketler, Kurumlar Vergisinin dışında bırakılmışlar ve bunlar da mükellefiyet, Gelir Vergisinin umumi esasları dâhilinde doğrudan doğruya ortaklara tevcih edilmiştir. Kurumlar Vergisine tâbi şirketer ise, Kazanç Vergimizde “Eshamlı şirketler” tâbiriyle ifade edilen ve yeni kanunda “Sermaye şirketleri” diye adlandırılan anonim, eshamlı kamondit, limitet şirketlerden ibarettir. Bunlara, ayrı bir zümre olan, muafiyet dışında kalan kooperatif şirketleri de ilâve etmek lâzımdır. Hükümet gerekçesinde, hukuki ve malî bakımından yapılan bu tefrikin dayandığı esaslar etrafiyle izah edilmiş olduğundan, bu esasların burada da tekrarlanmasına lüzum görülmemiştir.

Kurumlar vergisine tâbi tutulan dört ayrı mükellef grupunu yani A) sermaye şirketleri, B) kooperatif şirketleri, C) İktisadi âmme müesseseleri, D) Cemiyet ve tesislere ait iktisadi işletmeleri, Hükümet teklifindeki esasların dışında ve bu kurumların elde ettikleri kazanç ve iratların, sonunda, bir ferdin geliri arasında yer alıp almaması bakımından iki ana grupta mütalâa etmek mümkündür.

Böyle bir tefrikin yapılması yerindedir. Zira, vasıtasız vergilerimizde yapılan ıslahat sırasında ayrı bir hüviyetle ortaya çıkan Kurumlar Vergisinin, kurumların bünye, mahiyet ve hususiyetlerine uygun hükümlerin bir arada ve derli toplu olarak tedvin edilmesi yanında bir de, dolayısıyla vergicilikte “Ayrırma” prensipi tahakkuk ettirmek gibi bir fonksiyonu mevcuttur. Ve bu vergiye tevcih edilen tenkitlerde, Kurumlar Vergisinin ifa ettiği bu fonksiyondan ileri gelmektedir.

Komisyonumuzda, sermaye şirketleri ortakları bakımından, Kurumlar Vergisinin mükerrer bir vergi olduğu ve bu mükerrerliğin izalesi için, sermaye şirketlerinden tahsil edilen Kurumlar Vergisinin, mükelleflerin şahsi Gelir Vergisine mahsubu ileri sürülmüş ve bu mevzu uzun tartışmalara yol açmıştır. Muhtelif illerin Ticaret ve sanayi odaları temsilcilerinden mürekkep heyetin hazırlandığı raporda aynı noktai nazar ileri sürülmüştür. Bu mahsubun kabulü, emek ve emek - sermaye geliriyle, sermaye geliri arasında yapılmak istenen “Ayrırma” dan feragat edilmesi demek olacağı aşîkârdır. Bu prensip meselesi. Gelir Vergisi gerekçemizde etraflı bir şekilde münakaşa edilmiş olduğundan, aynı mütalâaların burada tekrarlanmasını zait addediyoruz. Ancak, ileri sürülen bu noktai nazarın uzun tartışmalardan sonra, komisyonumuzca ekseriyetle kabul edilmediğini ifade etmek isteriz.

Hükümetçe teklif edilen “Kurumlar Vergisi” Kanun tasarısını esas itibariyle kabul eden komisyonumuz, maddelerde birçok değişiklikler yapmıştır. Yapılan değişiklikler, maddeler gerekçe-

sinde izah edilmiştir. Burada teferruata girmeksizin yapılan değişikliklerin ana hatlarını belirtmek isteriz:

1. — Kurumlar Vergisine tâbi mükellef zümreleri içinde, bilhassa memleketimizin iktisadi bünyesi icabı olarak, hususiyet ve ehemmiyet arzeden “İktisadi âmme müesseseleri” nin tarifi hudut ve şümulünün tesbiti, komisyonumuzu en fazla işgal eden mevzulardan biri olmuştur. Hükümet gerekçesinde de işaret edildiği üzere, tatbikatta çeşitli hüviyetler ve müşküller arzeden iktisadi mahiyetteki âmme müesseselerinin vergi bakımından kavranması sarîh ve maddi bir tarifi yapılması oldukça güçtür. Komisyonumuz Hükümet teklifindeki “İktisadi âmme müessesesi” tarifini, biraz nazari ve karışık bulmuş ve bunun yerine, daha vâzih tarif meydana getirmeye çalışmıştır. Komisyonumuzun kabul ettiği tarifte, Kurumlar Vergisi bakımından iktisadi âmme müesseselerinin tâyin ve tesbitine esas olmak üzere;

A) Devlet, özel idare, belediye ve diğer kamu idare ve müesseselerine ait ve tâbi olması;

B) Faaliyetlerinin devamlı bulunması;

C) Mevzuunun ticari, sınai veya zirai mahiyette olması şartları kâfi görülmüştür.

Bu arada, iktisadi âmme müessesesi mahiyetinde olup da kendilerine muvafık tanınan müesseseler mevzuunda, Komisyonumuzun görüşünün açıklanması fayda ve mülâhaza ediyoruz. Hususi ve ferdî teşebbüsler ve işletmelerle iktisadi mahiyetteki âmme müesseseleri arasında, vergi bakımından tam bir eşitliği göz önünde tutan Komisyonumuz, muafıkları, işin mahiyeti icabı, kanun veya fiilî bir inhisarı ifade eden sahalara mahsur tutmakta titiz bir itina göstermiş ve bu suretle, iktisadi âmme müesseseleriyle ferdî ve hususi teşebbüsler arasında vergi bakımından her hangi bir fark yaratmamasına âzami şekilde gayret sarfetmiştir.

2. Kurumlar Vergisinde, vergilendirme bakımından karşılaşılan güçlüklerden biri ve belki en mühimi, yabancı nakliyat kurumlarıdır. Hükümet gerekçesinde de izah edildiği üzere, halen tatbik mevkiinde olan Kazanç Vergimizinde yabancı nakliyat kurumları Türkiye’de elde ettikleri hasılatı, % 4,4 nispeti tatbik edilmek suretiyle teklif edilmektedirler. Haddi zatında bu teklif şeklinin, kazanç ve iratla alâkası olmıyan doğrudan doğruya müstehtlike devredilen bir nevi nakliyat resmi mahiyetini aldığına şüphe yoktur. Bu itibarla, halen tatbik edilen rejime nazaran, ecnebi nakliyat kurumlarının, vergi dışında kaldığını kabul etmekte hata yoktur.

Yabancı nakliyat kurumlarının vergilendirilmesinde, bütün dünyada karşılaşılan teknik güçlükleri nazarı itibara alan Hükümet tasarıda vergi tekniğinde ventilâtion denilen usulü teklif etmiştir. Bu usule göre, şirket merkezinin sâfi kârının, umumi hasılatı olan nispeti bulunacak ve bu nispet Türkiye’de elde edilen hasılatı tatbik olunacaktır.

Komisyonumuz, teklif edilen usulün, tatbikatta doğuracağı güçlükleri ve hattâ imkâsızlıkları göz önünde tutarak bizzat nakliyat kurumlarının temsilcilerinin mütalâalarından da faydalanarak, teklif edilen usul yerine, tatbik kabiliyeti daha fazla olan bir şekil kabul etmiştir. Komisyonumuzca kabul edilen şekle göre nakliyat kurumlarının vergiye matrah olarak alınacak kazançları, Türkiye’de elde ettikleri kazanç vasatı emsal nispetinin tatbiki ile hesaplanacaktır. Vasatı emsal nispeti ise, Maliye Bakanlığınca muhtelif kaynaklardan toplanacak malûmata istinaden, üç sene için tâyin olunacaktır.

3. Memleketimizden satın aldıkları malları, ya doğrudan doğruya veya memleketinde işledikten sonra, ihraç eden yabancı şirketlerin teklif haricinde bırakılıp bırakılmaması hususu, Komisyonumuzda uzun tartışmalara mevzu teşkil etmiştir. Hükümet gerekçesinde de temas edildiği üzere, bu bahiste, teknik zorluklar, Milletlerarası Vergi mükerrerliği meseleleri yanında bir de, Millî, İktisadi menfaatlerimizde nazarı itibara alınmak lâzımdır. Nitekim Gelir Vergisinin müzakeresi sırasında ferdî teşebbüsler bakımından mevzu incelenmiş ve neticede Komisyonumuz, yabancı ihracat tâcirlerinin bugün olduğu gibi, vergi dışı bırakılmasını, memleketimizin iktisadi ve ticarî menfaatlerine daha uygun bulmuştur. Memleketimizden satın aldıkları malları ya doğrudan

doğruya veya işledikten sonra ihraç edenler, fiiliyatta, münferit tacirlerden ziyade, yabancı kurumlar olduğuna göre, mücerret ihracattan dolayı bu kurumların Türkiye’de teklif edilip edilmemeleri, Gelir Vergisine nazaran çok daha fazla ehemmiyet arz etmektedir.

Bu mevzuda ileri sürülebilecek ve hakikatte sürülen en mühim tenkit, yabancı ihracat kurumlarına böyle bir muafiyet tanındığı takdirde, vergi bakımından yabancı şirketlerin, yerli şirketlere nazaran imtiyazlı duruma girmiş olacakları noktasına teveccüh etmektedir.

Mücerret mubayaa ve ihraç keyfiyetinin bir kazanç tevhit ettiği kabul edilecek olursa, bu tenkitte zahiren de olsa bir hakikat hissesi bulmak mümkündür.

Buna mukabil, yabancı ihracat kurumlarının memleketimizde Kurumlar Vergisine tâbi olması, bu kurumların hakikatte kurum olarak yüklendikleri malî külfetin, mutlaka yerli ihracat firmaları aleyhine ve yabancılar lehine olduğunu katî olarak ileri sürmek de isabetli olamaz. Zira, yabancı ihracat kurumları da, umumiyetle kendi memleketlerinde bu mahiyette verdikleri vergiler bizim kabul ettiğimiz nispetten çok daha ağır nispetlerde vergiye tâbi tutulmaktadırlar. Yabancı ihracat tacirlerinin Kurumlar Vergisine tâbi tutulması çok defa, vergi mükerrerliği meselesini doğuracak ve bu vaziyete, belki de, yabancı ihracat firmalarının piyasamızdan çekilmesini intaç edecektir. Bilhassa mümasıl maddeleri istihsal ve ihraç eden memleketlerde böyle bir vergi mevcut olmaması yabancı firmaların bu memleketlere kaymalarına sebep olabilecektir. Nitekim bütün bu mülâhazalar göz önünde tutularak, halen tatbik mevkiinde olan Kazanç Vergimizde muaflik rejimi tatbik olunmaktadır.

Komisyonumuz bu mevzuda yaptığı etraflı müzakere ve münakaşalar neticesinde, memleketimizin iktisadî menfaatleri bakımından, halen olduğu gibi, bu muaflik rejiminin muhafazasındaki faydaların mahzurlarına galip olduğu kanatine varmış ve Hükümet teklifini kabul etmiştir.

4. Kurumlar Vergisinin nisbeti de, Komisyonumuzda uzun tartışmalara yol açan mevzulardan biri olmuştur. Gelir Vergisi gerekçemiz de etraflı bir şekilde izah ve yukarda da temas edildiği üzere, Gelir Vergisi yanında ayrıca bir de Kurumlar Vergisi tedvin edilmesi, kurumların bünye ve hususiyetlerine uygun hükümlerin, bir arada toplanmasının sağlıyacağı faydalar yanında, aynı zamanda, içtimai adalet kaidesine uyularak emek, emek sermaye geliriyle munhasıran sermaye geliri arasında vergi bakımından bir fark yaratmak, diğer bir ifade ile, “Ayrırma” prensibinin tatbik edilmek istenmesinden doğmuştur. Filhakika, şirketlerin kârından hissedarlara tevzi edilen temettümler, o şahısların şahsî gelirine dâhil olacaklarına ve bir defa da Gelir Vergisine tâbi tutulacağına göre, ortada, ayırma prensibinin tatbikinde, muzaaf bir vergilendirme hâdisesi mevcuttur. Bu bakımdan Kurumlar Vergisinin nisbeti bir bakıma “Ayrırma” prensibinin hangi şiddetle tatbik edileceğine bağlı bir mesele olarak mütalâa edilmek icab eder.

Bilindiği üzere, Kurumlar Vergisine tâbi sermaye şirketlerine, memleketimizde Kazanç Vergisi rejimine girildiği tarihten itibaren ferdi teşebbüslere ve ferdi teşebbüsler gibi mütalâa edilmek icabeden ticaret şirketlerine (Limitet, âdi komandit, kolektif hususi ve âdi şirketler) e nazaran, daima aşağı tarife tatbik edilmiştir. Halen tatbik mevkiinde olan kazanç vergisinde harb esnasında yapılan zamlarla birlikte, eshamlı şirketler âzami % 40, ferdi teşebbüsler ve diğer şirketler ise % 80 ne kadar çıkan bir tarifeye tâbi bulunmaktadırlar. Kazanç Vergimizde eshamlı şirketlerin daha düşük bir tarife ile teklif edilmeleri, memleket iktisadiyatında şirketlerin oynamakta oldukları ehemmiyetli rol nazara alınarak, bu teşekküllerin gelişmesini ve çoğalmasını sağlamak gibi, bugün de ileri sürülmekte olan bir mütalâadan doğmaktadır. Gelir Vergisi gerekçemizde, bu mütalâa, yirmi senelik vergi tatbikatımıza dayanılarak cevaplandırılmış olduğu için, aynı mevzuun burada tekrarına lüzum görmüyoruz. Bu defa girdiğimiz sistemde, Kurumlar Vergisiyle varılmak istenen gayelerden biri ise, yukarda da temas edildiği üzere, sermaye geliriyle, emek ve emek sermaye geliri arasında bir ayırma yapmak olduğuna göre yeni sistemle gidilmek istenen yolun memleketimizde, sosyal adalet telâkileri bahsine yerleşmiş olan bir telâkkinin, tamamen aksi olduğu aşikârdır. Bir bakıma vericilikte yerleşmiş bir itiyattan, yeni bir telâkiye

geçmek demek olan Kurumlar Vergisinin nispetini ağır tutmaktan mütevellit aksülâmeleri göz önünde tutan komisyonumuz. Hükümet tasarısıyla teklif edilen % 20 nispetini, % 10 a indirmek suretiyle hem bu aksülâmeleri önlemek ve hem de sembolik de olsa, yeni girdiğimiz sistemde ayırma prensipini muhafaza etmek istemiştir. Bu yeni nispetin, fiiliyatta sağladığı ayırma % 6,5 kadardır ki, Gelir Vergisi gerekçemizde de işaret ettiğimiz gibi, bunu bir sermaye düşmanlığı şeklinde vasıflandırmak haklı olamaz.

Nispet mevzuunda ortaya çıkan meselelerden biri de, iktisadi âmme müesseselerine tatbik edilecek nispete taallük etmektedir. Bilindiği üzere sermaye şirketlerinde olduğu gibi, iktisadi âmme müesseselerinden herhangi bir vergi mükerrerliği mevzuubahis olamaz. Hükümet tasarısında aradaki bu fark nazarı itibara alınarak, sermaye şirketlerindeki % 20 nispete mukabil, iktisadi âmme müesseselerine için % 30 nispeti teklif edilmiştir.

İktisadi âmme müesseselerine tatbik edilecek nispet mevzuunda, komisyonumuzda üzerinde en fazla durulan noktayı, vergi bakımından, ferdi ve hususi, teşebbüslerle, iktisadi âmme müesseseleri arasında bir fark yaratmamak teşkil etmiştir. Bu görüşün dayandığı esasın, vergi bakımından ferdi teşebbüsler aleyhine bir vaziyet yaratmamak endişesi olduğu malumdur. Bu endişenin ise, ancak, ferdi teşebbüslerle devlet teşebbüslerinin aynı sahada yanyana çalışması halinde mevzuubahis edebileceği tabiidir. Devletçiliğimizin gayesi ve tatbikatı, ferdi teşebbüslerle rekabet olmadığına göre, vergi yükünün kendine sağlayacağı avantajdan istifade ederek, ferdi teşebbüsü ortadan kaldırması mevzuubahis olamaz. Esasen, devletçiliğimizin gayesini, bir an için bu istikameti aldığı farz olursa bile, hususi teşebbüsü ortadan kaldırmak için, müracaat edebileceği yegâne silahın, vergi yükü olmadığı da bir bedahettir. Bu bakımdan ileri sürülen mütalâalar, mevzu yakından tetkik edildiği zaman vârit olmamakla beraber, Komisyonumuz, izhar edilen umumi, temayüle uyararak, iktisadi âmme müesseseleri için tasarıda teklif edilen % 30 nispeti, Gelir Vergisi için tadilen kabul edilen âzami teşebbüse muvazi olarak % 35 e çıkarılmıştır.

İktisadi âmme müesseselerine ait vergi nispeti üzerinden cerayan eden münakaşalar sırasında, bu müesseselerin kârları ne kadar yüksek olursa olsun % 35 nispetinde vergi ödiyecekleri halde, ferdi teşebbüslere ait diğer kurumlarda ortakların Kurumlar Vergisiyle birlikte bazı ahvalde % 41,5 nispetinde vergi ödemek mevkiinde kalacakları da ileri sürülmüş ve bu sebeple iktisadi âmme müesseselerine ait vergi nispetinin % 41,5 olarak tâyini istenilmiştir.

Bu endişe, senede her ortağına 100 bin liradan fazla kâr dağıtan kurum ortakları için vârit ise de normal olarak memleketimizde ortaklarına bu miktarda kâr dağıtan kurum hemen hemen yok gibidir. Bînaenaleyh, bir iki istisna pahasına iktisadi âmme müesseselerinin otofinansmanını zayıflatmak hem iktisadi hem de malî görüşle kabili telif bulunmadığından bu mütalâa kabul edilmemiştir.

## KURUMLAR VERGİSİ

MADDE 1 — 3 ( Hükümetin 1-3 ncü maddeleri Aynen kabul edilmiştir.

Madde 4 : (Hükümetin 4 ncü maddesi)

Hükümet tasarısında İktisadi âmme müesseseleri, bazı şartlara ve hususlara göre tarif edilmiştir. Bu tarifi tatbikatta mahzurlar doğurması ihtimali göz önünde tutularak, bağlı ve katı bir tarif yerine halen tatbikatta görülen iktisadi âmme müesseselerinin mahiyetlerine göre tâyin edilmeleri daha ameli bulunmuştur. Bu itibarla, İktisadi Amme müesseselerinin bir kamu idaresine bağlı ve ticari, sınai veya zirai işletme vasfına haiz olmaları şartları kâfi görülmüştür.

Madde 5 : (Hükümetin 5 nci maddesi)

Cemiyet, tesis ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin tarifi 4 ncü maddede zikredilen iktisadi âmme müesseselerinin tarifine uygun şekilde yeniden yapılmıştır.

**Madde 6 : (Hükümetin 6 ncı maddesi)**

Yabancı Devletlerle akdolunacak anlaşmalar, esasen kanunlaşacağı ve bu yoldan tatbiki zaruri bulunacağı cihetle Hükümet tasarısının birinci fıkrası zait görülmüş ve kaldırılmıştır; yabancı cemiyetlere ait iktisadi işletmelerin, yabancı Devletlere ait iktisadi işletmelerde olduğu gibi vergi mevzuuna girdiği maddede ayrıca tasrih edilmiştir.

**MADDE 7 : (Hükümetin 7 nci maddesi)**

Fıkra : 1 ilâ 7 aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 8 :

İlim, fen ve güzel sanatları teşvik maksadiyle işletilen âmme müesseselerinin tesislerine tanınan muaflık meyanına halk evlerinin, halk odalarının, tohum ve hayvan üretme istasyonlarının faaliyetlerinin de ilâvesi muvafık ve lüzumlu görülmüş ve bu fıkraya eklenmiştir.

Fıkra 9 — 10 :

Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 11 :

İçtimai maksatlarla işletilen kurumlar meyanına talebe yurdu ve pansiyonlarının da ithali sosyal mülâhazalara uygun görüldüğünden bunlarda fıkraya ithal edilmiştir.

Fıkra 12 — 13 :

Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 14 :

Hususi kanunlarla veya Devletle akdolunan mukavelelerle sağlanan muaflık hükmü daha vazih bir şekilde ifade olunmuştur.

Fıkra 15, 16, 17 :

Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 18 :

İl özel idareleri veya belediyeler veya köyler veya bunların teşkil ettikleri birlikler veyahut bunlara bağlı kurumlar tarafından işletilen su, elektrik ve havagazı işletmeleri ile belediye sınırları içindeki her türlü nakil işleri ve mezbahların, ticari bir maksatla değil halkın mübrem ihtiyaçlarını karşılamak maksadına dayandığı göz önünde tutularak bu kabil işletmelerin kurumlar vergisinden muaf tutulması derpiş edilmiş ve maddeye bu maksadı temin için müstakil bir fıkra ilâve olunmuştur.

**MADDE 8 : (Hükümetin 8 nci maddesi)**

Fıkra 1 :

Bir kurumun diğer bir teşebbüse yatırdığı sermayenin, bu teşebbüsün sermayesinin % 10 nundan aşağı olmamak ve son bilânço tarihinden enaz bir sene evvel yatırılmış bulunmak kayıt ve şartlarıyla alacağı iştirak hissesinin vergiden istisnasını mutazammın Hükümet teklifi aynen kabul edilmiş, ancak ifadeye vuzuh maksadiyle fıkra yeniden yazılmıştır.

Fıkra 2 — 3 : Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 4 :

927 sayılı Kanunla sıcak ve soğuk maden suları imtiyazlarının işletmelerine bahşolunan vergi muaflığı hakkında Hükümet teklifinde bir kayıt olmadığı görülmüş ve bu kabil işletmelerin kurumlar vergisinden istisnasını temin maksadiyle (4) numaralı bir fıkra eklenmiştir.

Fıkra 5 :

Tatbikatta ithilâf tereddütlere yer vermemek maksadiyle Devlet Denizyolları ve Limanları idaresinin tekelinde bulunan nakliyat işlerinden elde ettiği kazançların istisnasını temin için (5) numaralı bir fıkra ilâve olunmuştur.

MADDE 9 : (Hükümetin 9 ncü maddesi)

Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 10 : (Hükümetin 10 ncü maddesi)

Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 11 : (Hükümetin 11 nci maddesi)

Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 12 : (Hükümetin 12 nci maddesi)

2, 3 ve 4 ncü fıkralar aynen kabul edilmiştir, 1 ve 5 nci fıkraların hükümler aynı olmakla beraber yazılışı değiştirilmiştir.

MADDE 13 : (Hükümetin 13 ncü maddesi)

Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 14 : (Hükümetin 14 ncü maddesi)

Fıkra ilk : Hüküm itibariyle aynen kabul edilmekle beraber ifade bakımından yeniden yazılmıştır.

Fıkra 1 :

Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 2 :

Parantez içindeki ifade, Usul Kanunu tasarısının değerlendirme kitabındaki hükme mütenazır olarak (Bu masraflar aktifleştirildiği takdirde bunların Vergi Usul Kanunu gereğince değeri üzerinden ayrılacak amortismanlar masraf yazılır.) şeklinde değiştirilmiştir.

Fıkra 3 :

Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 4 : Tatbikatta zuhuru muhtemel ithilâf ve tereddütleri izale için sigorta ihtiyatlarından masraf kaydedilemeyecek faizlerin nelerden ibaret olduğu vâzıh bir surette kayıt ve işaret edilmek suretiyle fıkra yeniden yazılmıştır.

Fıkra 5 : Aynen kabul edilmiştir.

Fıkra 6 :

Kurumların, kamu menfaatlerine hâdim cemiyetlere teberrüde bulundukları göz önünde tutularak bu gibi cemiyetlere ancak bir hadde kadar yapılan iane ve teberruların da masraf kaydolunması ve kurum kazancının % 1 ini ve 5000 liraya aşmayan iane ve teberruların masraf yazılması kabul edilerek müstakil bir fıkra eklenmiştir.

Fıkra 7 :

Hükümetin 6 ncı fıkrası olup aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin 15 nci maddesi)

Bu madde, Usul Kanununu ilgilendirdiğinden, Usul Kanununa alınmak üzere tayıy edilmiştir.

**MADDE 15 : (Hükümetin 16 ncı maddesi)**

**Fıkra 1 ilâ 3 :**

Aynen kabul edilmiştir.

İdare meclisi reis ve âzalarına, murakıplarına, tasfiye memurlarına verilen huzur hakları, aidat, ikramiye ve bu mahiyetteki ödemeler, Gelir Vergisinde ücret mahiyetinde telâkki edildiğinden Hükümetin 4 ncü fıkrası kaldırılmıştır.

**Fıkra 4 : (Hükümetin 5 nci fıkrası)**

Hüküm aynen kabul edilmiştir. Ancak fıkradaki “Banka provizyonu” ibaresi, “Zarar karşılığı” şeklinde değiştirilmiştir.

**Fıkra 5 :**

Hükümetin 6 ncı fıkrası olup aynen kabul edilmiştir.

**Fıkra 6 :**

Hükümetin 7 nci fıkrasındaki “para ve vergi cezaları” ibaresi, ifadeye vuzuh vermek ve tatbikatta tereddütlere mahal bırakmamak üzere “Para cezaları ve vergi cezaları” şeklinde değiştirilmiştir.

**MADDE 16 : (Hükümetin 17 nci maddesi)**

Gizli sermaye unsurlarının mevcudiyetini gösteren Hükümetin 17 nci maddesinin ilk fıkrasındaki “Gizli sermaye sayılır” ibaresinin “sayılır” kelimesi üzerinde durulmuş, bu maddede sayılan hal ve münasebetlerin tesbiti bakımından idareye ve jürisprudansa bir takdir hakkı bırakmak üzere bu kelimenin “Sayılabilir” şeklinde değiştirilmesi kabul edilmiş ve madde, tereddüt ve iltibaslara yer vermiyecek surette yeniden yazılmıştır.

**MADDE 17 : (Hükümetin 18 nci maddesi)**

1 ilâ 3 ncü fıkralar aynen kabul edilmiştir.

**Fıkra 4 :**

Meclisi idare reis ve âzalarıyla usul ve furua, emsallerine nazaran yüksek aylık, ikramiye ve benzeri tediyeler yapmak suretiyle gizli kazanç dağıtabileceği göz önünde tutularak bu fıkraya meclis idare reis ve azalarıyla 3 ncü dereceye kadar usul ve furu da dahil edilmiş buna mukabil serbest meslek erbabının göreceği hizmetin vüsat ve ehemmiyeti bakımından bu gibilere yapılacak tediyelerin tahdidi muvafık görülmediğinden fıkradan serbest meslek erbabı çıkarılmıştır.

**MADDE 18 : (Hükümetin 19 ncu maddesi)**

Ecnebi nakliye kurumlarının Türkiye’de faaliyetleri için ayrı bir kâr ve zarar hesabı tanzim etmelerine bunun idareci tesbitine maddeten imkân olmadığı göz önünde tutularak Hükümet teklifinin tatbik kabiliyetinden mahrum olduğu üzerinde ittifak eden komisyon keyfiyeti, teşkil ettiği bir (Su) su komisyonu marifetiyle yetkili müesseselerin mümessillerinin mütalâalarını da aldıktan sonra; Maliye Bakanlığının gerek bu kabil ecnebi nakliye kurumlarının temettü akçaları, gerekse Türkiye’de mümasil kurumlardan kabili istifade olan hususları nazarı itibara alınarak kazancın ne olabileceğinin hâsılattan sâfi miktarın nasıl hesaplanacağını üç senelik bir devre için tesbit ve ilân etmesi üzerinde mutabık kalınmış ve madde bu maksadı temin edecek şekilde yeniden yazılmıştır.

**MADDE 19 : (Hükümetin 20 nci maddesi)** kelime değişikliği yapılmak suretiyle kabul edilmiştir.

**(Hükümetin 21, 22; 23 ve 24 ncü maddeleri)**

Bu maddeler, yabancı nakliye kurumları için kabul edilen esaslarda yerleri olmadığından kaldırılmıştır.

**MADDE 20 : (Hükümetin 25 nci maddesi)**

Esas bakımından aynen kabul edilmekle beraber son fıkranın son cümlesi, yabancı nakliyat kurumlarına taallük ettiğinden kaldırılmıştır.

**MADDE 21 : (Hükümetin 26 ncı maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 22 : (Hükümetin 27 nci maddesi)**

**Fıkra İlk :**

Bu fıkradaki “değer artışı” tâbiri “gayrimenkullerin, hakların satışından iştirak hisselerinin devir ve temlikinden doğan kazançlar” şeklinde değiştirilmiş ve ifadeye vuzuh verilmiştir.

**Fıkra 1 :**

Bu fıkradaki “gayri menkul değer artışından” ibaresi “gayrimenkul satışından” şeklinde değiştirilmiştir.

**Fıkra 2 :**

Hükümetin 3 ncü fıkrası olup bu fıkradaki “gayrimenkul sermaye mahiyetinde olan” ibaresi tatbikatta iltibaslara mahal vermemek üzere kaldırılmıştır.

**Fıkra 3 :**

Hükümetin 2 nci fıkrası olup ifadeye vuzuh maksadiyle yeniden yazılmıştır.

**Fıkra 4 :**

Hükümet teklifinde mevcut olmayan ârızı nakliyat işlerinden elde edilen kazançların bildirileceği mahal vergi dairesi de bu fıkraya eklenmiştir.

**MADDE 23 : (Hükümetin 28 nci maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 24 : (Hükümetin 29 ncu maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 25 : (Hükümetin 30 ncu maddesi)**

Umumi izahatta da belirtildiği üzere verginin en mühim unsurunu teşkil eden nispet mevzuu üzerinde ehemmiyetle durulmuş ve iktisadi mülâhazalarla sermaye şirketleri ve kooperatifler için % 10 ve diğer kurumlar için de % 35 sabit nisbetlerde vergi alınması uygun görülmüştür.

**MADDE 26 : (Hükümetin 31 nci maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 27 : (Hükümetin 32 nci maddesi)**

Madde, hüküm bakımından aynen kabul edilmekle beraber ifadeye vuzuh vermek maksadiyle yeniden yazılmıştır.

**MADDE 28 : (Hükümetin 33 ncü maddesi)**

Altıncı madde numarası değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 29 : (Hükümetin 34 ncü maddesi)**

Gelir Vergisi Kanununa konulan hükme mütenazır olarak posta ile veya başka bir vergi dairesi vasıtasıyla gönderilen beyannamelerin idareye geldiği tarihten itibaren üç gün içinde tarhiyatın yapılacağı hükümü ilâve edilmiştir.

**MADDE 30 : (Hükümetin 35 nci maddesi)**

Tasfiyesinin üç sene zarfında bitmeyebileceği ve mahkemeye akseden tasfiye işlerinin bitip bitmediğinin idarece her vakit mahkemeden sorup takip edilmesinin birtakım idari müşkülâta sebep olacağı düşünülerek Hükümetin 35 nci maddesinin 2 nci fıkrasında, Maliye Bakanlığına verilmek istenilen uzatma yetkisine lüzum görülmemiş ve tasfiye halinde bulunan kurumların tasfiyenin ve üç yıldan fazla tasfiyelerde ise üçüncü yılın sonuna kadar beyanname verilmeyeceği hükmü kabul edilmiş ve madde buna göre yeniden yazılmıştır.

**MADDE 31 : (Hükümetin 36 ncı maddesi)**

Bu madde, 30 ncu madde ile kabul edilen esaslara yani Maliye Bakanının tasfiye müddeti tâyin etmeyeceği hükmüne göre yeniden yazılmıştır.

**MADDE 32 : (Hükümetin 37 nci maddesi)**

Atıf madde numarası değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 33 : (Hükümetin 38 nci maddesi)**

Hükümet teklifi, esas bakımından kabul edilmiş, ancak maddenin daha vâzih bir şekil alması için 1 ve 2 numaralı fıkralar birleştirilmiştir. Sonradan Kurumlar Vergisine tâbi tutulan ihtiyat akçaları ve banka zarar karşılıklarının öz sermayeye dâhil olduğu da tasrih olunmuştur.

**MADDE 34 : (Hükümetin 39 ncu maddesi)**

Bu madde ile tasfiye memurlarına verginin cibayeti bakımından tahmil edilen mecburiyete riayet etmemeleri halinde, ödemek mecburiyetinde kalacakları vergilerin asıllarından dolayı tasfiyeden hisse alan ortaklara rücu edebilecekleri hükmü kabul edilmiş ve bir fıkra halinde bu maddeye eklenmiştir.

**MADDE 35 : (Hükümetin 40 ncı maddesi)**

Atıf madde numarası değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 36 : (Hükümetin 41 nci maddesi)**

Madde, hüküm itibariyle kabul edilmekle beraber ifade, şirketlerde ilhak ve iltihakı da içine alacak şekilde düzeltilerek yeniden yazılmıştır.

**MADDE 37 : (Hükümetin 42 nci maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 38 : (Hükümetin 43 ncü maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 39 : (Hükümetin 44 ncü maddesi)**

Atıf madde numarası değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 40. : (Hükümetin 45 nci maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

**(Hükümetin 46 ncı maddesi)**

Bu madde yabancı nakliyat kurumlarına taallük etmek itibariyle kaldırılmıştır.

**MADDE 41. : Hükümetin 47 nci maddesi)**

Atıf madde numarası değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 42. : (Hükümetin 48 nci maddesi)**

Atıf madde numaraları değiştirilmek suretiyle aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 43. : (Hükümetin 49 ncü maddesi)**

Madde hüküm itibariyle kabul edilmekle beraber ifade bakımından daha vazih bir şekilde yeniden yazılmıştır.

**MADDE 44. : (İlâve madde)**

Beyannameye gösterilen kazançların taallük ettiği yıl içinde bu kazançlardan Gelir Vergisi Kanununun 82 nci maddesine göre kesilmiş olan Gelir Vergisinin, gerçek kişiler için kabul edilen mahsup hükmüne mütenazır olarak, kurumlar vergisine mahsubu kabul edilmiş ve bu maksadı temin için yeniden bir madde yazılmıştır.

**MADDE 45. : (Hükümetin 50 nci maddesi)**

Beynelmilel vergi mükerrerliği hakkında Gelir Vergisi Kanunun tasarısındaki hüküm kaldırılmış olduğundan bu madde ile mezkûr hükme yapılan atıf, çıkarılmış ve madde yeniden yazılmıştır.

**MADDE 46. : (İlâve madde)**

Gelir Vergisi Kanun tasarısının 108 nci maddesi ile yürürlükten kaldırılan hükümlerden kurumlar vergisine uymayan sair bütün hükümlerin de yürürlükten kaldırıldığını gösteren yeni bir madde eklenmiştir.

**GEÇİCİ MADDE 1. : (Hükümetin geçici 1 nci maddesi)**

Madde, hüküm bakımından kabul edilmekle beraber ifadeye vuzuh maksadiyle yeniden yazılmıştır.

**GEÇİCİ MADDE 2. : (Hükümetin geçici 2 nci maddesi)**

15 günlük müddet Gelir Vergisine mütenazır olarak 20 güne çıkarılmıştır.

**GEÇİCİ MADDE 3. : (Hükümetin geçici 3 ncü maddesi)**

Şimdiye kadar ayrılmış olan ihtiyat akçaları ile provizyonlardan alınacak kurumlar vergisinin nispeti, 25 nci madde ile kabul edilen hükme mütenazır olarak % 20 den % 10 a indirilmiştir.

Diğer taraftan ihtiyatlarla provizyonların tasfiye sermayeye ilâve veya ortaklara tevzi hallerinde, bunlar üzerinden hesaplanacak verginin, dağıtma veya sermayeye ilâve tarihinden itibaren bir ay içinde ödeneceği bundan başka;

Dağıtılmayan veya sermayeye ilâve edilmeyen ihtiyat akçaları ile provizyonlar için taksit esasına müstenit tahakkuk edecek vergilerin taksit müddetinden evvel de verebileceği hükümleri ilâve olunmuştur.

**GEÇİCİ MADDE 4. : (İlâve geçici 4 ncü madde)**

18 nci madde ile kabul edilen esaslara göre:

Maliye Bakanlığınca hazırlanıp üç yıl için muteber olacağı işaret olunan yabancı nakliyat kurumlarının hasılatına tatbik olunacak vasatı emsal nispetlerinin, kanunun intikal devresine taallük etmek itibariyle bir defaya mahsus olmak üzere iki sene için tatbik olunması ve bu emsal nispetinin kanunun yürürlüğe girmesini mütaakıp Maliye Bakanlığınca üç ay içinde tespit ve ilân edilmesi kabul ve bu maksadı temin için müstakil geçici bir madde ilâve olunmuştur.

**MADDE 47 : (Hükümetin 51 nci maddesi)**

Yürürlük maddesi 1950 olarak değiştirilmiştir.

**MADDE 48 : (Hükümetin 52 nci maddesi)**

Aynen kabul edilmiştir.

Başkan

Başkan V.

Sözcü

# HÜKÜMETİN TEKLİFİ

## KURUMLAR VERGİSİ

### BİRİNCİ KISIM

#### Mükellefiyet

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### Mevzuu ve mükellefler

##### **Mevzuu:**

MADDE 1. — Aşağıda yazılı tüzel kişilerin kazançları Kurumlar Vergisine tâbidir:

- A) Sermaye şirketleri;
- B) Kooperatif şirketler;
- C) İktisadi âmme müesseseleri;
- D) Cemiyet ve tesislere (Vakıflara) ait iktisadi işletmeler;

Kurum kazancı Gelir Vergisi Kanununda gösterilen kazanç ve iratlarla zirai faaliyetlerden elde edilen kazançlardan terekküp eder.

##### **Sermaye şirketleri:**

MADDE 2. — Ticaret Kanununun hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, eshamlı komandit ve limidet şirketler ile aynı mahiyetteki yabancı kurumlar sermaye şirketleridir.

##### **Kooperatif şirketler:**

MADDE 3. — Kooperatif şirketler, gerek Ticaret Kanununa, gerek hususi kanunlarına göre istihlâk, kredi, istihsal, satış, yapı ve sair namlarla kurulan kooperatif şirketleridir.

Mektep kooperatifleri gibi cemiyet veya âdi şirket mahiyetinde olanlar kooperatif vasıflarını ihraz etmezler.

##### **İktisadi âmme müesseseleri:**

MADDE 4. — Kendilerine kanunla ayrı tüzel kişilik verilmiş olsun veya olmasın, âmme tüzel kişilerinin iktisadi mahiyetteki işletmeleri iktisadi âmme müesseseleridir.

İşletmenin iktisadi mahiyeti aşağıdaki şartlara göre tâyin olunur:

1. İşletmenin mevzuu ve faaliyeti umumi tedavül ekonomisine iştirak, tazammun ederse (Ticari ve sınai işlerin ifası bu mahiyettedir. Yapılan işlerde kazanç temini maksadı aranmaz; Bunların bedel veya ücret mukabilinde yapılması veya istihlâke mâtuf bulunması tedavül ekonomisine iştiraki tazammun eder.);

2. İşletme, işlerinin idaresi ve hesap tutma bakımlarında, iktisadi veya malî muhtariyeti haiz bir teşekkül manzarası azederse (İşletmenin belli bir iş sahası olması âmme idaresinde câri usul ve nizamla göre idare olunmaması; Muhasebeî Umumiye ve Artırma Eksiltme ve İhale Kanunları gibi munhasıran idare mahiyette bulunan kanunlara tâbi olmaması gibi haller iktisadi veya malî muhtariyetin mevcudiyetini ifade eder.);

3. İşletmenin iktisadi faaliyeti devamlı olursa.

#### **Cemiyet ve tesislerin iktisadi işletmeleri:**

MADDE 5. — Cemiyet ve tesislerin iktisadi işletmelerinden maksat Türk Medeni Kanunu ve Cemiyetler Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan cemiyetler ve ötedenberi mevcut veya Medeni kanun hükümleri dahilinde ihdas edilmiş bulunan vakıflar (Tesisler) tarafından doğrudan doğruya işletilen veya bunlara bağlı olan iktisadi işletmelerdir.

4 ncü maddede yazılı şartlar cemiyet ve tesislerin iktisadi işletmelerinde de aranır.

#### **Yabancı Devletlere ait iktisadi müesseseler:**

MADDE 6. — Yabancı Devletlere ait bulunan iktisadi müesseselerden 4 ncü maddede yazılı şartları haiz olanların Kurumlar Vergisine tâbi olup olmayacakları, bu müesseselerin mensup bulundukları Devletlerle akdolan anlaşmalar hükümlerine göre belli olur.

Anlaşma mevcut olmayan hallerde, yabancı Devletlere ait iktisadi müesseseler Türk İktisadi Amme Müesseseleri gibi Kurumlar Vergisine tâbi tutulur.

### **İKİNCİ BÖLÜM**

#### **Muafıklar ve İstisnalar**

##### **Muafıklar:**

MADDE 7. — Aşağıda yazı kurumlar vergiden muaftır:

1. Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi;
2. Devlet Demiryolları;
3. Devlet Havayolları;
4. Askeri Fabrikalar;
5. Darphane ve Damga Matbaası;
6. Millî Piyango İdaresi;
7. İnhisar mevzuuna ait faaliyetlerine munhasır olmak üzere inhisar işletmeleri;
8. İlim, fen ve güzel sanatları teşvik maksidiyle işletilen âmm müesseseleri ve nümune fidanlıkları, tohum ve hayvan ıslah istasyonları (İlim ve terbiye müesseseleri, sanat mektepleri, mektep atelyeleri, konservatuarlar umumi kütüphaneler, tiyatrolar müzeler, resim sergileri ve emsali);
9. Umumi sıhhati vikaye maksadiyle işletilen âmm müesseseleri (Hastahane, nekahethane, klinik,dispanser, prenvantoryum, sanatoryum, çocuk bakım evleri, hayvan hastaneleri ve dispanserleri, hayvan bakım evleri, veteriner bakteriyoloji ve seroloji, disofaljin müesseseleri gibi);
10. 8 ve 9 numaralı fıkralarda yazılı kurumlardan cemiyet veya tesislere veya yabancı Devletlere ait olanlar;
11. İçtimai maksatlarla işletilen kurumlar (Şefkat, rehin ve yardım sandıkları, fıkara aşhaneleri, ceza ve ıslah evleri ve darülaceze atelyeleri içtimai sigorta kurumları gibi);
12. Beden Terbiyesi teşkilâtına bağlı idman ve spor müesseseleri;
13. Esas mukavelenamelerine müsteniden sermaye üzerinden kazanç dağıtmamak, idare meclisi reis ve âzalarına kazanç üzerinden hisse vermemek, ihtiyat akçelerini ortaklara dağıtmamak, munhasıran ortaklarla iş görmek şartıyla kooperatif şirketler;
14. Hususi kanunlara veya Devletle akdolan mukavelelere müsteniden vergi muafiyeti kabul edilen tüzel kişiler;

15. Hükümetin müsaadesiyle açılan millî ve milletlararası mahiyetteki sergiler ve panayırılar;

16. Tüzel kişiliği haiz tekaüt ve yardım sandıkları;

17. Yaptıkları iş veya hizmet mukabilinde resim veya harç olan âmm müesseseleri;

1 ilâ 6 numaralarda yazılı kurumlar kurulmalarındaki maksadın dışında kalan işleri dolayısıyla vergiye tâbi olur.

Bu maddede yazılı muafîlikların, menkul sermaye iradı üzerinden tavgîk suretiyle alınan vergiye şumulu yoktur.

#### **İstisnalar:**

**MADDE 8. —** Bu Maddede yazılı kurum kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir;

1. Aşağıdaki şartlar dairesinde, iştiraklerden ve sermaye tahsislerinden elde edilen kazançlar:

a) Ana şirket veya kurumun diğer bir teşebbüsteki iştirak hissesi bu teşebbüse mevzu öz sermayenin enaz % 10 undan fazla olmalı, ve

b) Ana şirket veya kurum bu teşebbüsteki hisseye son bilânço tarihinden bir sene evvel sahip bulunduğunu tevsik etmelidir.

İştirak kazançları istisnası şirket veya kurumun bilânço tarihinden bir sene evvel sahip olduğu iştirak hissesine isabet eden kazanç miktarına tatbik olunur.

2. Kooperatif şirketlerin ortaklarına yaptıkları risturnlardan aşağıda yazılı olanlar;

a) İstihlâk kooperatiflerinde: Ortakların satın aldıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;

b) İstihsal kooperatiflerinde: Ortakların kooperatife sattıkları veya kooperatiften satın aldıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;

c) Kredi kooperatiflerinde: Ortakların kullandıkları kredilere göre hesaplanan risturnlar;

d) Ortakların idare masrafı karşılığı olarak ödedikleri paralardan sarf olunmayarak iade edilen kısımlar; Bu risturnlar para ile ödenebileceği gibi aynı kıymette mal ile de yapılabilir.

Ortaklardan başka kimselerle yapılan muamelelerden doğan kazançlar hakkında risturnlara istisna hükmü tatbik olunmaz. Bunların umumi kazançtan tefrikında ortaklara yapılan iş hacminin umumi iş hacmine olan nispeti esas tutulur.

3. İhraç kanunlarına veya Devletle aktolunan mukavelenamelere göre mevcut ve çıkacak vergilerden muafîlığı kabul edilmiş olan menkul kıymetlerin temettü, faiz ve ikramiyeleri.

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **Mükellefiyet şekilleri**

#### **Tam mükellefiyet:**

**MADDE 9. —** Birinci maddede yazılı tüzel kişilerden kanuni veya iş merkezleri Türkiye’de bulunanlar gerek Türkiye’de gerekse yabancı memleketlerde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirilirler.

#### **Kanuni merkez, iş merkezi:**

**MADDE 10. —** Kanuni merkezden maksat, vergiye tâbi kurumların esas nizamname veya mukavelenamelerinden veya teşkilât kanunlarında gösterilen merkezdir.

İş merkezinden maksat, iş bakımından muamelelerin bilfiil toplandığı ve idare edildiği merkezdir.

**Dar mükellefiyet:**

**MADDE 11.** — Birinci maddede yazılı kanunlardan kanuni veya iş merkezleri Türkiye içinde bulunmıyanlar yalnız Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilirler.

**Dar mükellefiyette mevzu:**

**MADDE 12.** — 11 nci maddede yazılı dar mükellefiyetin mevzuuna giren kazanç ve iratlar şunlardır:

1. Vergi usul Kanunun hükümlerine uygun sabit işyeri olanlarla Türkiye’de daimî mümessilleri bulunan yabancı kurumların ticari kazançları;
2. Zirai bir işletmeyi işleten yabancı kurumların bu faaliyetten elde ettikleri kazançlar;
3. Gayrimenkullerin ve hakların Türkiye’de kiralanmasından elde edilen iratlar;
4. Gelir Vergisi Kanununun 84 ncü maddesine göre vergi tevkifatına tâbi menkul kıymet faiz ve temettüleri;
5. Menkul kıymet değer artışından elde edilen kazançlar hariç olmak üzere, sair kazanç ve iratlar.

**İKİNCİ KISIM**

**Verginin tarhi**

**BİRİNCİ BÖLÜM**

**Matrahın tâyini**

**Sâfi kurum kazancı:**

**MADDE 13.** — Kurumlar vergisi, birinci maddede yazılı mükelleflerin bir hesap devresi içinde elde ettikleri sâfi kurum kazancı üzerinden hesaplanır.

Sâfi kazancın hesaplanmasında Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hakkındaki hükümleri tatbik olunur.

Dar mükellefiyete tâbi kurumların kazancı gayrimenkul sermaye iradından veya ticari kazanç gibi hesaplanmasına lüzum görülmiyen diğer kazanç ve iratlardan ibaret ise, Gelir Vergisi Kanununun bu gibi kazanç ve iratların tesbiti hakkındaki hükümleri Kurumlar Vergisi matrahının tesbitinde de cari olur.

**İndirilecek masraflar:**

**MADDE 14.** — Ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tesbitinde, ayrıca aşağıdaki indirimler de yapılabilir:

1. Hisse ve tahvil senetlerinin ihraç masrafları (bu masraflar senetlerin kâğıt ve tabı masraflarını, mahkeme, noter ve diğer tasdik ve tescil masraflarını, damga resmini ve ihraç dolayısıyla ödenen sair harç ve resimleri, ihraç dolayısıyla bankalara, verilen komüsyonları, hisse ve tahvil senetlerinin borsaya kaydı için yapılan masrafları ve bunlara benzer diğer her türlü masrafları ihtiva eder);

2. İlk tesis ve taazzuv masrafları (bu masraflar yapıldıkları sene zarar kaydedilebileceği gibi, her sene aynı nispette olmak şartıyla beş sene içinde de itfa edilebilir.) (Kurumun tesis olunması, veya yeni bir şubenin açılması, veyahut da işlerinin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmıyan masraflar bu cümledendir. Bir numara yazılı ihraç masrafları ilk tesis masraflarına dâhil bulunduğu takdirde, ayrıca ihraç masrafları namıyla indirim yapılmaz.)

3. Umumi heyet toplantıları için yapılan masraflarla, Birleşme, fesih ve tasfiye masrafları;

4. Sigorta şirketlerinde bilânço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin (poliçe veya muvakkat ilmühaber) istilzam ettiği teknik ihtiyatlar; (Hayat sigorta şirketlerinde riyazi ihtiyatların tamamı veya bir kısmı temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılmışsa, bunlara ait faizler indirilmez.)

**Sigorta teknik ihtiyatları:**

1. Muallâk hasarlara mahsus tazminat karşılıkları;
2. Cari muhataralara mahsus ihtiyatlar;
3. Hayat Sigortaları riyazi ihtiyatlarından ibarettir;

Teknik ihtiyatlar bilânço gününde muvakkat pasif hesaplara geçirilmek üzere aşağıdaki esaslar dâhilinde hasılatından indirilir:

a) Muallâk hasarlara mahsus tazminat karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tesbit edilmiş fiili tazminat bedellerinden, veya bu hesap yapılmamışsa bunların muhammem kıymetlerinden müteşekkildir.

b) Cari muhataralar için ayrılan ihtiyatlar nakliyat sigortalarında beyannamenin taallük ettiği yıl içindeki pirim hasılatının % 25 inden, diğer sigortalarda % 33,5 undan fazla olamaz.

c) Hayat sigortalarında riyazi ihtiyatlar her mukavele üzerinden ayrı ayrı hesaplanır.

d) Bir yıl ayrılan sigorta teknik ihtiyatlarının ertesi yıl başında aynen kâra nakledilmesi şarttır.

5. Eshamlı komandit şirketlerde, komandite ortağın kâr hissesi;

6. İki yıldan fazla nakledilmemek şartıyla, geçmiş senelerin malî bilânçolarına göre tahassul eden zararlar (bu bilânçolarda her senenin zararının ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.)

**Kazanç sayılmayan sermaye artışları:**

MADDE 15. — Malî sıkıntıda bulunan bir kurumun bu sıkıntıdan kurtulması için alacakların bir kısım matlûplarından vazgeçmeleri halinde bundan doğan sermaye fazlalığı, aşağıdaki şartlar dâhilinde kazanç sayılmaz.

1. Vazgeçilen alacaklar sıkıntıda bulunan kurumun malî durumunun hakikaten ıslahına hasır ve tahsis edilmelidir.

2. Kurum tasfiye halinde bulunmamalı, veya tasfiye karar verilmiş olmamalı, veyahut da vaziyeti icabı tasfiyeye girmek üzere bulunmamalıdır.

3. Alacaklardan katî olarak vazgeçilmiş olmahdır. Sonradan istirdat edilmek veya başka menfaatlerle karşılamak üzere alacaklardan vazgeçilmesi bu maddenin hükmüne girmez.

**Kabul edilmeyen tenzilât:**

MADDE 16. — Kurum kazancının tesbitinde aşağıdaki tenzilâtın yapılması kabul edilmez.

1. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler;
2. Gizli sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler;
3. Sermaye şirketlerince dağıtılan gizli kazançlar;

4. İdare meclisi reis ve âzalarına, murakıplara, tasfiye memurlarına verilen huzur hakları, aidat, ikramiye ve bu mahiyetteki diğer ödemeler (Ücret mahiyetinde olanlar hariç);

5. Her ne şekilde olursa olsun ayrılan ihtiyat akçeleri (Ticaret Kanununa, kurumların hususi kanunlarına veya esas mukavele ve nizamnamelerine göre sâfi kazançlarından ayırdıkları âdi, hususi ve fevkalâde ihtiyatlar ile 2999 numaralı Kanuna müsteniden bankaların ayırdıkları provizyonlar dâhildir).

6. Dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumlarda, ayrıca:

a) Yabancı kurum hesabına ana merkezin veya Türkiye dışındaki diğer şubelerin yaptığı alım ve satışlar için verilen faiz ve komisyonlar;

b) Ana merkezin veya Türkiye dışındaki şubelerin masraflarına veya zararlarına iştirak etmek üzere ayrılan hisseler (Türkiye'deki kurumun teftiş ve kontrolü için yabancı memleketlerden gönderilen salâhiyetli kimselerin seyahat ve ikamet masrafları hariç);

7. Bu kanuna göre hesaplanan Kurumlar Vergisi ile her türlü para ve vergi cezaları;

#### **Gizli sermaye:**

MADDE 17. — Aşağıdaki şartlar dahilinde borçlanılarak kullanılan paralar ve para ile temsil edilen diğer kıymetler gizli sermaye sayılır:

a) Borçlu ile alacaklı arasında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebetiyle veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet mevcut olursa;

b) Borçlanılan miktar kurumda devamlı olarak kullanılırsa ve bilhassa sabit kıymetlere yatırılmış bulunursa;

c) Borç ile kurumun öz sermayesi arasında emsaline nazaran bâriz bir nispetsizlik mevcutsa;

#### **Gizli kazanç:**

MADDE 18. — Aşağıdaki hallerde, kazanç tamamen veya kısmen gizli olarak dağıtılmış sayılır:

1. Şirket kendi, ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi, veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyatlar üzerinden veya bedelsiz olarak alım satım muamelelerinde bulunursa;

2. Şirket 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

3. Şirket 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verir;

4. Şirket ortaklarından veya bunların eşleri ile üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlarından şirketin müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara ve alelûmum serbest meslek erbabına emsaline göre göze çaracak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa.

## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **Yabancı nakliyat kumpanyalarında matrah**

#### **Türkiye'de elde edilen sâfi kazanç:**

MADDE 19. — Yabancı nakliyat kumpanyalarında vergi matrahı, bunların sâfi kazançlarının umumi hasılatı olan nispetlerinin Türkiye'de elde ettikleri hasılatı tatbiki suretiyle hesaplanır.

**Türkiye’de elde edilen hasılat:**

**MADDE 20. —** Yabancı nakliyat kumpanyalarının aşağıdaki hasılat, Türkiye’de elde edilmiş sayılır.

1. Türkiye hudutları içinde cereyan eden kara, deniz ve hava nakliyatında yolcu, yük ve bagaj taşıma ücreti (Bilet bedeliyle alınan masraf karşılıkları dâhil) olarak her ne nam ile olursa olsun aldıkları paralar;

2. Türkiye’deki yükleme limanlarından yabancı memleketlerdeki varış limanlarına, veya diğer bir kumpanyanın gemisine aktarma yapılacak yabancı limana kadar cereyan eden deniz ve hava nakliyatında yolcu, yük ve bagaj taşıma ücreti (Bilet bedeliyle alınan masraf karşılıkları dâhil) olarak her ne nam ile olursa olsun aldıkları paralar;

3. Türkiye dışında yapılan nakliyat için diğer kumpanyalar hesabına Türkiye’de sattıkları yolcu ve bagaj biletleri ile Türkiye’de akdettikleri navlun mukaveleleri dolayısıyla kendilerine verilen komüsyonlar ve ücretler.

**Sâfi kazanç nispetinin tâyini:**

**MADDE 21. —** Türkiye’de elde edilen hasılatı tatbik edilecek sâfi kazanç nispeti, yabancı nakliyat kampanyalarının merkezleri tarafından tanzim olunan malîbilânço ve işletme hesaplarına göre tâyin olunur. Bunun için bilânço ile işletme hesabı hülâsasının mahallî Türk elçilik veya konsoloslugu, yoksa orada Türk menfaatlerini koruyan memleketin aynı mahiyetteki temsilciliği tarafından tasdikli suretlerinin, en geç beyanname verme müddetinden itibaren bir sene içinde kumpanya veya acentası tarafından ilgili vergi dairesine tevdi olunması lâzımdır.

Tasdikli bilânço ve işletme hesabı hülâsası ve bunlara dâhil hesaplar üzerinde vergi daire-since Türk mevzuatına göre değişiklik yapılamaz.

**Muvakkat nispet:**

**MADDE 22. —** 21 nci maddede yazılı bilânço ve işletme hesabı hülâsası beyanname verme müddeti içinde ilgili vergi dairesine tevdi edilmediği takdirde, bir sene evvelki nispet üzerinden matrahın muvakkat miktarı hesaplanır. Bilânço ile işletme hesabı hülâsasının ibrazı üzerine muvakkat matrah ve bunun üzerinden tarholunan vergiler düzeltilir.

Bu düzeltmeler üzerine:

1. Mükellefin aleyhine çıkan vergi farkı ikmalen tarholunur;
2. Mükellefin lehine çıkan vergi farkı muvakkat tarhiyattan indirilir. Şayet muvakkat tarhiyat üzerine yapılan tahsilât mükellefin hakiki vergi borcundan fazla ise, aradaki fark mükellefe reddedilir.

**Resen tâyin olunan nispet:**

**MADDE 23. —** Evvelki maddelerde yazılı hükümlerin tatbikine imkân bulunmadığı veya mecburiyetlerin yerine getirilmediği hallerde, Türkiye’de elde edilen hasılatı tatbik olunacak nispet her Kumpanya için ayrı, ayrı olmak üzere, Maliye ve Ulaştırma Bakanlıklarınca müştereken ve resen tâyin olunur. Şu kadar ki, bu suretle tâyin olunacak nispetler, nispeti belli olan Türk ve yabancı nakliyat kumpanyalarının fiilen elde ettikleri ortalama nispetlerin bir buçuk katından fazla olamaz.

**Acentalar:**

**MADDE 24. —** Yabancı nakliyat kumpanyalarında Türkiye’de şubesi bulunmayanların acentaları bu kurumların Türkiye’de mümessili sayılır.

Acentalar kendilerine ait beyannamelerden ayrıca, temsil ettikleri kurumlar için de umumi hükümler dahilinde beyanname vermeğe mecburdurlar.

Yabancı nakliyat kumpanyasının Türkiye’de birden fazla acentası bulunduğu takdirde kurumun beyannamesini Türkiye’de hesaplarını toplayan acenta verir; şayet acentalar müstakilse her biri Kurum hesabına yaptığı işler için beyanname verirler. Müteaddit müstakil acente bulunduğu takdirde kurumun bilânçosu ile işletme hesabı hülâsasını bunlardan yalnız birisini getirtmesi kâfidir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### Beyanname

#### Beyan esası:

**MADDE 25.** — Kurumlar vergisi mükellefin vergi beyanı üzerine tarholunur. 29 ncü madde hükmü mahfuzdur.

Her mükellef vergiye tâbi kazancının tamamı içinde bir beyanname verir. Mükelleflerin şubeleri ajanlıkları, alış ve satış büro ve mağazaları, imalâthaneleri veyahut kendilerine doğrudan doğruya bağlı sair iş yerleri için bunların müstakil muhasebeleri ve ayrılmış sermayeleri olsun olmasın ayrı beyanname verilmez. 24 ncü madde hükmü mahfuzdur.

#### Beyannamenin verme zamanı:

**MADDE 26.** — Beyanname hesap devresinin kapanmasını takip eden dördüncü ayın sonuna kadar mükellefin bağlı olduğu vergi dairesine verilir, ve bu hesap devresinin neticelerini ihtiva eder.

Sermaye şirketleri dışında kalan kurumların beyanname verme müddetini uzatmağa Maliye Bakanı yetkilidir.

Mükellefin bağlı olduğu vergi dairesi.

1. Tam mükellefiyette, kurumun kanuni veya iş merkezinin bulunduğu,
2. Dar mükellefiyette, kurumun Türkiye’de ki iş yerinin veya daimî mümessilinin bulunduğu, yerin vergi dairesidir.

#### Hususi beyan zamanı:

**MADDE 27.** — Dar mükellefiyete giren yabancı kurumların vergiye tâbi kazancı değer artışı kazançlarından veya ârizi kazançlarından ibaret bulunduğu takdirde, yabancı kurum veya Türkiye’de namına hareket eden kimse bu gibi kazançları iktisap tarihinden itibaren 15 gün içinde beyanname ile aşağıda yazılı vergi dairesine bildirmeğe mecburdur:

1. Gayrimenkul artışından elde edilen kazançlar:

Gayrimenkulün bulunduğu yerin bağlı olduğu vergi dairesine.

2. Türkiye’de bir iştirak hissesinin ticari bir işletmenin tamamen veya kısmen satılmasından, devrinden, temin olunan kazançlar; ticari bir faaliyetin durdurulması için alınan hava paraları, peştemallıklar; işletmenin bulunduğu yerin bağlı olduğu vergi dairesine;

3. Gayrimenkul sermaye mahiyetinde olan hakların satılmasından, devir ve temlikinden elde edilen kazançlar; bu gibi hakların Türkiye’de kullanıldıkları yerin bağlı olduğu vergi dairesine;

4. Anzı olarak alım ve satım mahiyetindeki ticari işlerin icrasından veya bu mahiyetteki ticari işlere tavassuttan elde edilen kazançlar; Ticari işin veya tavassuttan yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine;

**Beyannamenin muhteviyatı:**

MADDE 28. — Beyannamede enaz aşağıdaki malûmat gösterilir.

1. Kurumun unvanı,
2. Kurumun adresi,
3. Kurumun iştigâl mevzuu,
4. Merkezinin (Kanun, veya iş merkezi) bulunduğu yer,
5. Şube ve ajanlık, alış, satış yerleri, imalâthane vesaire gibi yerlerin nevi itibariyle toplu olarak sayısı;
6. Türk kanunlarına göre kurulmuş olan, eshamlı komandit şirketlerde komanditelerin, limited şirketlerde bilûmum ortakların adlarıyla ikametgâh ve iş adresleri;
7. Hesap devresi içindeki faaliyet müddeti;
8. Elde edilen kazanç ve iratların tutarı,
9. Kazanç ve iratlardan yapılan indirimler;
10. Vergiye tâbi kurum kazancı;
11. Hesaplanan vergi miktarı.

Bu beyannamelere bilânço, kâr ve zarar cetveli bağlanır. İşletme hesabı esasına göre defter tutmağa mezun olan mükellefler bilânço ve kâr ve zarar cetveli yerine beyannamelerine işletme hesaplarının hülâsasını bağlarlar.

**Beyanname verilmeyecek haller:**

MADDE 29. — Türkiye’de işyeri veya daimî mümessili bulunmayan dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumların elde ettikleri menkul kıymet iratları için beyanname verilmez ve Gelir Vergisi Kanunundaki esaslar dahilinde tevkif yolu ile alınan vergi iktifa olunur.

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM****Verginin nispeti ve tarhı****Nispet:**

MADDE 30. — Kurumlar Vergisi bu kanuna göre tesbit olunan kurum kazancından:

1. Sermaye şirketi ile kooperatiflerde % 20;
2. Diğer kurumlarda % 30;

Nispetinde alınır. Hesaplanan vergilerde lira kesirleri atılır.

**Teklif yeri:**

MADDE 31. — Kurumlar Vergisi, beyannamenin verildiği vergi dairesince tarholunur.

**Tarhiyatın muhatabı:**

MADDE 32. — Kurumlar Vergisi:

1. Bu kanuna göre mükellef olanların tüzel kişiliği namına;
2. İktisadi âmme müesseselerinden, cemiyetlere ve vakıflara (Tesislere) ait iktisadi işletmelerden tüzel kişiliği haiz olmayanların vergisi bunların bağlı oldukları âmme tüzel kişileri, veya cemiyet veya vakıf namına;

3. Dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumların vergisi bunlar namına Türkiye'deki müdür veya mümessilleri adına;

tarholunur.

**Vergilendirme devresi:**

MADDE 33. — Kurumlar Vergisinde, hesap devresi vergilendirme devresidir. Şu kadar ki, 27 nci madde gereğince verilen beyannamelerle bildirilen kazançların vergilendirilmesinde, vergilendirme devresi yerine kazancın iktisap tarihi esas tutulur.

**Tarh zamanı:**

MADDE 34. — Kurumlar Vergisi beyannamesinin vergi dairesine verildiği günde, beyanname posta ile gönderilmişse, en geç üç gün içinde tarholunur.

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### Tasfiye - Birleşme - Devir

**Tasfiye devresi:**

MADDE 35. — Kurumlardan her ne suretle olursa olsun tasfiye haline girenler için vergilendirmede hesap devresi yerine tasfiye devresi kaim olur.

Tasfiye devresi, kurumun tasfiye haline girdiği yılın başında başlar ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam eder.

Tasfiye halinde bulunan kurumlar tasfiyenin sonuna kadar beyanname vermezler; ancak tasfiyenin devre başından itibaren üç sene içinde bitirilmesi şarttır.

Mücbir sebepler yüzünden muamelelerini üç senede tasfiye edemeyecek olanların müracaatları üzerine; Maliye Bakanlığınca tasfiye müddeti uzatılabilir.

**Tasfiye beyannamesi:**

MADDE 36. — Tasfiye bitince, tasfiye memurları tanzim ettikleri bilançonun veya nihai hesabın katılmasından itibaren 15 gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine bir tasfiye beyannamesi vermeğe ve bu beyannamede tasfiye kârını göstermeğe mecburdurlar.

Tasfiye üç seneden veya Maliye Bakanlığınca tâyin edilen müddetten fazla sürdüğü takdirde:

1. Tasfiye devresinin başından itibaren üçüncü senenin veya Maliye Bakanlığınca tâyin olunan müddetin sonuna kadar yapılan muamelelerin neticelerini;

2. Bu müddetlerden sonra da her yıl içinde yapılan tasfiye muamelelerinin neticelerini;

Göstermek üzere umumi hükümler dahilinde ara beyannameleri verilir. Şu kadar ki, ara beyannamelerinin sonuncusunun verilmesi tasfiye beyannamesinden sonraya bırakılmaz.

Bu madde mucibince verilecek olan beyannemelere bilanço ile kâr ve zarar cetveli tasfiye bilançosuna göre ortaklara dağıtılan paralarla diğer kıymetlerin müfredatlı bir cetveli bağlanır. İşletme hesabı esasına göre defter tutanlar bu madde mucibince verecekleri beyannamelere bilanço ve kâr zarar cetveli yerine bu hesabın hulâsasını bağlarlar.

**Tasfiye kârı:**

**MADDE 37. —** Tasfiye halindeki kurumların vergi matrahı tasfiye kârıdır.

Tasfiye kârı, tasfiyenin sonundaki servet değeri ile tasfiye devresinin başındaki servet değeri arasındaki müspet farktır.

**Tasfiye kârı hesaplanırken:**

1. Ortaklara veya kurum sahiplerine tasfiye esnasında avans olarak veya sair suretle yapılan her nevi ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine;

2. Mevcut sermayeye zamimeten ortaklar veya sahipler tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye esnasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş bulunan kazanç ve iratlar tasfiye devresinin başındaki servet değerine ilâve olunur.

İşletme hesabı esasına göre defter tutanların tasfiye kârı, tasfiye devresi zarfında elde edilen hasılat ile yapılan masraflar arasındaki farktan tasfiye devresinin başındaki emtia mevcudunun değeri çıkarıldıktan sonra kalan miktardır.

Bu madde hükmüne göre tasfiye kârının hesaplanması sırasında, 14 ncü ve 16 ncı maddelerin hükümleri de ayrıca nazara alınır.

**Servet değeri:**

**MADDE 38. —** Tasfiye devresinin başındaki servet değeri, kurumun tasfiye halinde girdiği hesap devresi başındaki bilânçosunda görülen öz sermayesidir. Aşağıda yazılı olanların dışında kalan her nevi ihtiyatlarla dağıtılmamış kazançlar busermayeye dâhildir:

1. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar temettü ve Kazanç Vergilerinden muaf olarak ayrılmış olan ihtiyat akçeleri;

2. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Kazanç Vergisinde muaf olarak ayrılmış olan banka provizyonları;

3. Vergi kanunlarına göre ayrılmış olan her türlü amortismanlar ve karşılıklar;

4. Hissedar veya sahip olmayan kimselere dağıtılacak olan kazanç kısmı.

Hisselerine mahsuben ortaklara dağıtılan, satılan, devredilen veya kurum sahibine iade olunan kıymetler Vergi Usul Kanununun hükümlerine göre ve dağıtmanın, satışın, devrin veya tahsisin yapıldığı günün emsali bedeli ile değerlendirilir.

**Tasfiye memurlarının sorumluluğu:**

**MADDE 39. —** Tasfiye memurları kurumun tahakkuk etmiş vergilerini, ara beyannamelerine ve tasfiye beyannamesine göre hesaplanan vergileri ödemediği veya bu vergilerle diğer itirazlı tarhiyat için karşılık ayırmadan, İcra ve İflâs Kanununun 206 ncı maddesinin 6 ncı sırasında yazılı alacaklılara ödeme ve ortaklara paylaşırma yapamazlar.

Aksi takdirde bu vergilerin asıllarında, zamlarından ve vergi cezalarından dolayı şahsen ve müteselsilen mesul olurlar.

**Tasfiye muamelelerinin tetkiki:**

**MADDE 40. —** Tasfiye beyannamesinin verilmesiyle birlikte tasfiye memurları muamelelerinin vergi bakımından tetkik edilmesini bir talepname ile isterler.

Talepnamenin verilmesinden itibaren en geç bir ay içinde vergi tetkiklerine başlanarak araaksız devam olunur.

Vergi tetkiklerinin bitmesini takip eden on beş gün içinde vergi dairesi neticeyi tasfiye memurlarına yazı ile bildirir. Buna göre kurumdan aranan vergilerin meticesi alınıncaya kadar tasfiye memurlarının 39 ncü maddenin son fıkrasında yazılı sorumluluğu devam eder.

#### **Birleşme:**

**MADDE 41.** — Bir kurumun diğer bir kurumla birleşmesi münfesihi kurum bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak birleşmede tasfiye kârı yerine, birleşme kârı vergiye matrah olur.

Tasfiye kârının tesbiti hakkındaki hükümler birleşme kârının tesbitinde de caridir. Şu farkla ki, münfesihi kurumun ortaklarına veya sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya vasıta ile verilen kıymetler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan kıymetler yerine geçer.

Birleşilen kurumdan alınan kıymetler, Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değerlendirilir.

39 ve 40 ncı maddelere göre tasfiye memurlarına düşen sorum ve ödevler, birleşme halinde, birleşilen kuruma terettüp eder.

#### **Devir:**

**MADDE 42.** — Aşağıda yazılı şartlar dahilinde vâkı olan birleşmeler devir hükmündedir:

1. Birleşme neticesinde infisah eden kurum ile birleşilen kurumun kanuni veya iş merkezleri Türkiye’de bulunacaktır;
2. Münfesihi kurum devir tarihindeki bilanço kıymetlerini birleşilen (Devralan) kuruma küll halinde devralacak ve aynen bilançosuna geçirecektir;
3. Birleşilen kurum münfesihi kurumun ortaklarına veya sahiplerine devraldığı servet nispetinde hisse verecektir.

Kurumların, yukarıki şartlar dahilinde şekil değiştirmeleri de devir hükmündedir.

#### **Devir halinde vergilendirme:**

**MADDE 43.** — Devirlerde, aşağıdaki şartlara riayet edildiği takdirde, münfesihi kurumun sadece devir tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilip, doğrudan doğruya birleşmeden doğan kârlar hesaplanamaz ve vergilendirilmez:

1. Münfesihi kurum ile birleşilen kurum müştereken imzalıyacakları bir devir beyannamesini, birleşme tarihinden itibaren on beş gün içinde münfesihi kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verecekler ve bu beyannameye devir bilançosunu bağhyacaklardır;
2. Birleşilen kurum münfesihi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödüyeceğini ve diğer vecibelerini yerine getireceğini devir beyannamesine bağlı bir taahhütname ile taahhüt edecektir. Mahallin en büyük malmemuru bu hususta birleşilen kurumdan ayrıca teminat isteyebilir.

#### **Devir bilançosu ve devir beyannamesi:**

**MADDE 44.** — 43 ncü maddeye göre, devir tarihine kadar olan kazancın vergilendirilmesi için, devir bilançosu ve kâr ve zarar cetveli münfesihi kurum tarafından bir beyannameye bağlanır ve bu beyanname devir tarihinden itibaren 15 gün içinde vergi tevdi dairesine tevdi olunur.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### Verginin ödenmesi

#### Ödeme müddeti:

MADDE 45. — Kurumlar Vergisi Mayıs, ayında, hesap devreleri veya beyanname verme müddetleri Maliye Bakanlığınca tâyin olunan mükellefler için beyannamenin veridiği tarihin tesadüf ettiği ayı takip eden ay için de ödenir.

#### Vergi farklarında ödeme:

MADDE 46. — Yabancı nakliyat kumpanyalarının 22 nci madde gereğince ikmalen tarholunan vergi farkları, aynı maddede yazılı vesikaların tevdi edildiği günün tesadüf ettiği ayı takip eden ay içinde vergi dairesine yatırılır.

#### Hususi ödeme müddetleri:

MADDE 47. — 27 nci maddede yazılı hallerde vergi, beyanname verme müddeti içinde ödenir.

#### Tasfiye, birleşme ve devir halinde ödeme:

MADDE 48. — Tasfiye ve birleşme halinde tasfiye edilen veya birleşen kurumlar namına tasfiye veya birleşme kârı üzerinden tarholunan vergiler, tasfiye veya birleşme beyannamesini verme müddeti içinde vergi dairesine yatırılır.

Tasfiye edilen veya birleşen kurumların bu kanuna göre tahakkuk etmiş olup henüz vâdele-ri gelmemiş bulunan vergiler de aynı müddet içinde ödenir.

43 ncü maddenin hükmü dahilinde vukua gelen devirlerde, münfesi kurum namına tahakkuk eden vergiler 45 nci maddede yazılı müddetlerde birleşilen kurumdan alınır.

#### Yabancı memleketlerde ödenen vergilerin mahsubu:

MADDE 49. — Yabancı memleketlerde elde edilerek Türkiye’de umumi netice hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan mahallinde ödenen benzeri vergiler Türkiye’de tarholunan kurumlar vergisinden indirilebilir.

Ancak;

1. İndirilecek miktar, yabancı memleketlerde elde edilen kazançlara, bu kanunun 30 ncü maddesine yazılı nispetlerin tatbikiyle bulunacak miktardan fazla olamaz.

2. Yabancı memleketlerde vergi ödendiği yetkili makamlardan alınarak mahallindeki Türk elçilik veya konsoloslukları, yoksa mahallinde Türk menfaatlerini koruyan memleketin aynı mahiyetteki temsilcilikleri tarafından tasdik olunan vesikalarla tevsik edilmedikçe, vergi indirimi yapılmaz. Verginin tarhı sırasında yukarıda yazılı indirmeye ait vesikalar henüz gelmiş değilse, yabancı memlekette ödenen veya ödenecek olan vergi, 30 uncu maddeden yazılı nispeti aşmamak şartıyla, o memlekette cari olduğu bilinen nispet üzerinden hesaplanır, ve tarhiyatın bu suretle hesaplanan miktara isabet eden kısmı tescil olunur.

Aranan vesikalar tarh tarihinden itibaren en az bir sene zarfında vergi dairesine ibraz edildiği takdirde, bu vesikalarda yazılı katı miktara göre tarhiyat düzeltilir.

Mücbir sebepler olmaksızın vesikaların bu müddet zarfında ibraz edilmemesi halinde, tecil hükmü kalkmış olur. Bundan sonra aynı devrenin vergisi dolayısıyla yabancı memleketlerde ödenen benzeri vergiler tarhiyattan indirilmez.

Bu madde mucibince yapılan vergi, indiriminde yabancı para ile ödenen vergilere bunların taallük ettiği kazançların umumi netice hesaplarına intikalinde tatbik olunan kambiyo rayici tatbik olunur.

### **Son hükümler**

#### **Kıyasen tatbik olunacak Gelir Vergisi hükümleri:**

MADDE 50. — Gelir Vergisi Kanununun “kazanç veya iradın Türkiye’de elde edilmesi”, “Daimî mümessil” ve “Mükerrer vergilendirme” hakkındaki 7 nci, 8 nci ve 115 nci maddelerinin hükümleri Kurumlar Vergisi tatbikatında da kıyasen cari olur.

#### **Eski senelere ait vergiler:**

MUVAKKAT MADDE 1. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten evvelki zamanlarda vukubulan faaliyetlere ait olup henüz tarhiyatı yapılmamış veya katileşmiş olan kazanç (asgari mükellefiyet dâhil), buhran ve fevkalâde zam vergileri eski hükümler dairesinde tarh ve tahakkuk ettirilir.

Bu madde gereğince tarh ve tahsil olunan vergiler Kurumlar Vergisinin mahrahından indirilmez. Buhran Vergisi ile asgari mükellefiyet tarhiyatı bu hükümden harihtir.

#### **Taahhüt işleri vergileri:**

GEÇİCİ MADDE 2. — Kaldırılan 2395 numaralı Kazanç Vergisi Kanunun değişik 8 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı kimselerin bu kanunun meriyetinden evvel girişmiş oldukları taahhüt işlerinin kârı veya zararı Kurumlar Vergisi matrahının tâyininde hesaba alınmaz.

Taahhüt işlerinin diğer işlerle birlikte yapılması halinde, umumi masraflar sene içinde tahsil olunan taahhüt bedelleri ile diğer işlerin nispeti dâhilinde bunlar arasında dağıtılır.

Birinci fıkrada yazılı taahhüt işleri için, ister avans ister katî mahiyette bulunsun, yapılan ödemelerden % 3.30 nispetinde vergi kesilmeğe devam olunur.

Bu vergiyi kesen daire ve müesseseler, bir ay içinde kestikleri vergileri ertesi ayın 15 nci günü akşamına kadar muhtasar bir beyanname ile vergi dairesine bildirmeğe ve aynı müddet içinde yatırmağa mecburdurlar. Bu fıkranın hükmü umumi bütçeye dâhil daire ve müesseselere tatbik olunmaz.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten evvel vergiye tâbi tutulmada ayrılmış olan ihtiyatlar ve banka provizyonları bir ay zarfında ilgili vergi dairesine bir beyanname ile bildirilir. Beyan olunan miktar üzerinden % 20 nispetinde tarh olunacak vergiler 3 sene ve 3 müsavi taksitte tahsil olunur.

İlk taksit tarhiyatın tebliğini takibeden bir ay zarfında, ikinci ve üçüncü taksitler ise mütaakıp yılların Ocak aylarında ödenir.

#### **Yürürlük, yetki:**

MADDE 51. — Bu kanun 1 Ocak 1948 de yürürlüğe girer.

MADDE 52. — Bu kanun hükümlerini Maliye Bakanı yürütür.

**Başbakan**

**R. Peker**

**GEÇİCİ KOMİSYONUN DEĞİŞTİRİŞİ**  
**KURUMLAR VERGİSİ KANUNU TASARISI**

**BİRİNCİ KISIM**

**Mükellefiyet**

**BİRİNCİ BÖLÜM**

**Mevzu ve Mükellefler**

**İktisadi âmme müesseseleri :**

**MADDE 1. 3 —** Hükümetin (1-3) üncü maddeleri aynen kabul edilmiştir.

**İktisadi amme müesseseleri :**

**MADDE 4. —** Devlet, özel idare, belediye ve diğer kamu idarelerine ve müesseselerine ait veya tâbi olup faaliyetleri devamlı bulunan ve 1 nci maddenin A ve B fıkraları haricinde kalan ticari, sınai ve zirai işletmeler, iktisadi âmme müesseseleridir.

Bunların kuruluşlarında kazanç gayesi aranmayacağı gibi, kendilerine aynı tüzel kişilik verilmiş olup olmaması mükellefiyetlerine tesir etmez.

**Cemiyet, tesis ve vakıflara ait iktisadi işletmeler :**

**MADDE 5. —** Cemiyet, tesis ve vakıflara ait veya bağlı olup 4 ncü maddede yazılı şartları haiz bulunan işletmeler, cemiyet, tesis ve vakıfların iktisadi işletmeleridir.

**Yabancı devlet ve cemiyetlere ait iktisadi müesseseler :**

**MADDE 6. —** Yabancı Devlet veya cemiyetlere ait iktisadi müessese ve işletmeler, Türk iktisadi âmme müesseseleri gibi Kurumlar Vergisine tâbi tutulur.

**İKİNCİ BÖLÜM**  
**Muafıklar ve İstisnalar**

**Muafıklar :**

**MADDE 7. —** Aşağıda yazılı kurumlar, vergiden muaftır:

1. Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi;
2. Devlet Demiryolları;
3. Devlet Havayolları;
4. Askerî Fabrikalar;
5. Darphane ve Damga Matbaası;
6. Millî Piyango İdaresi;
7. İnhisar mevzuuna ait faaliyetlerine munhasır olmak üzere İnhisar işletmeleri;

8. İlim, fen ve güzel sanatları teşvik maksadiyle işletilen âmme müesseseleri (Okullar, okul atelyeleri, konservatuvarlar, umumi kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, resim ve heykel sergileri, halkevleri ve halkodaları, nümune fidanlıkları, tohum ve hayvan ıslah ve üretme istasyonları ve emsali müesseseleri);

9. Umumi sağlığı koruma maksadiyle işletilen  mme müesseseleri (Hastane, nekahethane, klinik, dispanser, prevantoryom, sanatoryom,  ocuk bakımevleri, hayvan hastahaneleri ve dispanserleri, hayvan bakımevleri, veteriner bakteriyoloji ve seroloji, distofaljin müesseseleri gibi);

10. 8 ve 9 numaralı fıkralarda yazılı müesseselerden cemiyet veya tesislere ve vakıflara veya yabancı devlet ve cemiyetlere ait olanlar;

11. İçtimai maksatlarla işletilen kurumlar (şefkat, rehin ve yardım sandıkları, fukara aşhaneleri, ceza ve ıslah evleri ve dar llaceze atelyeleri, içtimai sigorta kurumları, talebe yurtları ve pansiyonları gibi);

12. Beden Terbiyesi teşkilâtına bağlı idman ve spor müesseseleri;

13. Esas mukavelenamelerine müsteniden sermaye üzerinden kazanç dağıtmamak, idare meclisi reisi ve âzalarına kazanç üzerinden hisse vermemek, ihtiyat ak alarını ortaklara dağıtmamak munhasıran ortaklarla iş görmek şartıyla Kooperatif şirketleri;

14. Hususi kanunlarla veya Devletle akdolunan mukavelelerle Kurumlar Vergisinden veya her türlü vergi ve resimden muaf tutulan kurumlar;

15. Hükümetin müsaadesiyle açılan Millî ve Milletlerarası mahiyetteki sergiler ve panay rlar;

16. Tüzel kişiliği haiz tekaüt ve yardım sandıkları;

17. Yaptıkları iş veya hizmet mukabilinde resim veya harç alan  mme müesseseleri;

18. İl  zel idareleri veya belediyeler veya köyler veya bunların teşkil ettikleri birlikler veya bunlara bağlı kurumlar tarafından işletilen: Su, elektrik, havagazı işletmeleri, belediye sınırları içindeki her türlü nakil işletmeleri, mezbahalar (Kesim, nakil ve muhafaza işlerine munhas r olmak şartıyla);

1 il  6 numaralarda yazılı kurumlar, kurulmalarındaki maksadın dışında kalan işleri dolayısıyla vergiye tâbi olur.

Bu maddede yazılı muafıkların, menkul sermaye iradı üzerinde tevfik suretiyle alınan vergiye ş m l  yoktur.

#### **İstisnalar :**

**MADDE 8. —** Bu maddede yazılı kurum kazançları Kurumlar Vergisinden istisna edilmiştir:

1. Başka bir teşebbüse konan sermayenin asgari % 10 una son bilânço tarihinden en az bir sene evvelinden beri sahip oldukları ispat ve tevsik olunan ana kurumların bu teşebbüse iştiraklerinden veya sermaye tahsislerinden elde ettikleri kazançlar;

İştirak kazançları istisnası kurumun bilânço tarihinden bir sene evvel sahip olduğu iştirak hissesine isabet eden kazanç miktarına tatbik olunur.

2. Kooperatif şirketlerin ortaklarına yaptıkları risturnlardan aşağıda yazılı olanlar:

a) İstihlâk kooperatiflerinde: Ortakların satın aldıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;

b) İstihsal kooperatiflerinde: Ortakların kooperatife sattıkları veya kooperatiften satın aldıkları mal kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar;

c) Kredi kooperatiflerinde: Ortakların kullandıkları kredilere göre hesaplanan risturnlar;

d) Ortakların idare masrafı karşılığı olarak ödedikleri paralardan sarfolunmıyarak iade edilen kısımlar.

Bu risturnlar para ile ödenebileceği gibi aynı kıymette mal ile de yapılabilir.

Ortaklardan başka kimselerle yapılan muamelelerden doğan kazançlar hakkında risturnlara mütaallik istisna hükmü tatbik olunmaz. Bunların umumi kazançtan tefrikında, ortaklarla yapılan iş hacminin umumi iş hacmine olan nispeti esas tutulur.

3. İhraç kanunlarına veya Devletle akdolunan mukavelenamelere göre mevcut ve çıkacak vergilerden muaflığı kabul edilmiş olan menkul kıymetlerin temettü, faiz ve ikramiyeleri;

4. 927 sayılı Kanunun 1 nci maddesine göre verilen sıcak ve soğuk maden suları imtiyazının işletilmesinden elde edilen kazançlar (İhale tarihini takip eden yıldan itibaren beş yıl müddetle);

5. Devlet Denizyolları ve Limanları İdaresinin tekelinde bulunan nakliye işlerinden elde ettiği kazançlar.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### Mükellefiyet Şekilleri :

MADDE 9-11. — Hükümetin (9-11) nci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

### Dar mükellefiyette mevzu :

MADDE 12. — 11 nci maddede yazılı dar mükellefiyetin mevzuuna giren kazanç ve iratlar şunlardır:

1. Türkiye’de Vergi Usul Kanununun hükümlerine uygun sabit iş yeri olan veya daimî mümessil bulunduran yabancı kurumların bu yerlerde veya bu mümessiller vasıtasıyla yapılan işlerden elde ettikleri ticari kazançlar;

2. Zirai bir işletmeyi işleten yabancı kurumların bu faaliyetten elde ettikleri kazançlar;

3. Gayrimenkullerin ve hakların Türkiye’de kiralanmasından elde edilen iratlar;

4. Gelir Vergisi Kanununun 82 nci maddesine göre vergi tevkifatına tâbi menkul kıymet faiz ve temettüleri;

5. Menkul kıymet satışından elde edilen kazançlar hariç olmak üzere, sair kazanç ve iratlar.

## İKİNCİ KISIM

### Vergi Tarhı

## BİRİNCİ BÖLÜM

### Matrahın Tâyini

MADDE 13. — Hükümetin 13’üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

### İndirilecek masraflar :

MADDE 14. — Ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tesbitinde, mükellefler aşağıdaki masrafları da ayrıca hasılatından indirebilirler:

1. Hisse ve tahvil senetlerinin ihraç masrafları (Bu masraflar senetlerin kâğıt ve tabii masraflarını, mahkeme, noter ve diğer tasdik ve teşvil masraflarını, damga resmini ve ihraç dolayısıyla ödenen sair harç ve resimlerini, ihraç dolayısıyla bankalara verilen komisyonları, hisse ve tahvil senetlerinin borsaya kaydı için yapılan masrafları ve bunlara benzer diğer her türlü masrafları ihtiva eder);

2. İlk tesis ve taazzuv masrafları (Bu masraflar aktifleştirildiği takdirde bunların Vergi Usul Kanunu gereğince değeri üzerinden ayrılacak amortisman masraf yazılır);

3. Umumi heyet toplantıları için yapılan masraflarla birleşme, fesih ve tasfiye masrafları;

4. Sigorta şirketlerinde bilânço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin (Police veya muvakkat ilmuhaber) istilzam ettiği teknik ihtiyatlar (Hayat sigorta şirketlerinde riyazi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faizler, masraflar meyanında gösterilemez).

**Sigorta teknik ihtiyatları:**

1. Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları;

2. Cari muhtarlara mahsus ihtiyatlar;

3. Hayat, Sigortaları riyazi ihtiyatlarından ibarettir.

Teknik ihtiyatlar bilânço gününde muvakkat pasif hesaplara geçirilmek suretiyle aşağıdaki esaslar dâhilinde hasılatından indirilir:

a) Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tesbit edilmiş fiili tazminat bedellerinden veya, bu hesap yapılmamışsa, muhammen kıymetlerinden müteşekkildir.

b) Cari muhtaralar için ayrılan ihtiyatlar, nakliyat sigortalarından beyannamenin taallük ettiği yıl içinde prim hasılatının % 25 inden, diğer sigortalarda % 33.5 undan fazla olamaz.

c) Hayat sigortalarında riyazi ihtiyatlar her mukavele üzerinden ayrı ayrı hesaplanır.

d) Bir yıl ayrılan sigorta teknik ihtiyatlarının ertesi yıl başında aynen kâra nakledilmesi şarttır.

5. Eshamli Komandit şirketlerde komandite ortağın kâr hissesi;

6. Kamu menfaatlerine hâdim cemiyetlere makbuz mukabilinde yapılmış olmak ve kurum kazancının % 1 ini ve her halde 5000 lirayı geçmemek şartıyla, teberru ve ianeler;

7. İki yıldan fazla nakledilmemek şartıyla, geçmiş senelerin malî bilânçolarına göre tahasül eden zararlar (Bu bilânçolarda her senenin zararının ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.

**Kabul edilmeyen tenzilât :**

**MADDE 15. —** Kurum kazancının tesbitinde aşağıdaki tenzilâtın yapılması kabul edilmez:

1. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler;

2. Gizli sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler;

3. Sermaye şirketlerince dağıtılan gizli kazançlar;

4. Her ne şekilde olursa olsun, ayrılan ihtiyat akçaları (Ticaret Kanununa, Kurumların hususi kanunlarına veya esas mukavele ve nizamnamelerine göre sâfi kazançlarından ayırdıkları âdi, hususi ve fevkalâde ihtiyatlar ile 2999 sayılı Kanuna müsteniden bankaların ayırdıkları zarar karşılıkları dâhil);

5. Dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumlarda ayrıca;

a) Yabancı kurum hesabına yaptıkları alımlar ve satışlar için ana merkeze veya Türkiye dışındaki diğer şubelere verilen faiz ve komisyonlar;

b) Ana merkezin veya Türkiye dışındaki şubelerin masraflarına veya zararlarına iştirak etmek üzere ayrılan hisseler (Türkiye'deki kurumun teftiş ve murakabesi için yabancı memleketlerden gönderilen yetkili kimselerin seyahat masrafları hariç);

6. Bu kanuna göre hesaplanan Kurumlar Vergisi ile her türlü para cezaları ve vergi cezaları.

**Gizli sermaye :**

**MADDE 16. — Kurumların:**

1. Aralarında, vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bilhassa sabit kıymetlere yatırılmış olursa;

2. Bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasında emsaline nazaran bâriz bir nispetlilik mevcut olursa;

Bu suretle borçlanılan paralar gizli sermaye sayılabilir.

**Gizli kazanç :**

**MADDE 17. — Aşağıdaki hallerde, kazanç tamamen veya kısmen gizli olarak dağıtılmış sayılır:**

1. Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından vasıtalı, vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyatlar üzerinden veya bedelsiz olarak alım, satım muamelelerinde bulunursa;

2. Şirket, 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

3. Şirket, 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verirse;

4. Şirket, ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3 ncü dereceye kadar (dâhil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi reis veya âzası, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çaracak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa;

## İKİNCİ BÖLÜM

### Yabancı Nakliyat Kurumlarında Matrah

**Yabancı nakliyat kurumlarının kazancı :**

**MADDE 18. —** Nakliyat kurumlarının vergiye matrah olan kurum kazancı, Türkiye'de elde ettikleri hasılatı vasatı emsal nispetinin tatbiki ile hesaplanır.

Vasatı emsal nispeti, Türkiye'de daimî ve ârizi olarak çalışan bütün kurumlar için aynı olmak üzere ve muhtelif kaynaklardan toplanacak malûmata ve emsale dayanılarak Maliye Bakanlığınca 3 sene için tâyin olunur.

Maliye Bakanlığınca tâyin edilen vasatı emsal nispetleri, tatbik edecekleri devreden evvel gelen takvim yılı içinde Resmî Gazete ile ilân olunur.

**Türkiye’de elde edilen hasılât :**

**MADDE 19. —** Yabancı nakliyat kurumlarının aşağıdaki hasılatı Türkiye’de elde edilmiş sayılır:

1. Türkiye hudutları içinde cereyan eden kara, deniz ve hava nakliyatında yolcu, yük ve bagaj taşıma ücreti (Bilet bedeli ile alınan masraf karşılıkları dâhil) olarak her ne nam ile olursa olsun aldıkları paralar;

2. Türkiye’deki yükleme limanlarından yabancı memleketlerdeki varış limanlarına, veya diğer bir kurumun gemisine aktarma yapılacak yabancı limana kadar cereyan eden deniz ve hava nakliyatında yolcu, yük ve bagaj taşıma ücreti (Bilet bedeli ile alınan masraf karşılıkları dâhil) olarak her ne nam ile olursa olsun aldıkları paralar;

3. Türkiye dışında yapılan nakliyat için diğer kurumlar hesabına Türkiye’de sattıkları yolcu ve bagaj biletleri ile Türkiye’de sattıkları navlun mukaveleleri dolayısıyla kendilerine verilen komisyonlar ve ücretler.

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

**Beyanname**

**Beyan esası :**

**MADDE 20. —** Kurumlar Vergisi mükellefin vergi beyanı üzerine tarholunur. 24 ncü madde hükmü mahfuzdur.

Her mükellef vergiye tâbi kazancının tamamı için bir beyanname verir. Mükelleflerin şubeleri, ajanlıkları, alış ve satış büro ve mağazaları, imalâthaneleri veyahut kendilerine doğrudan doğruya bağlı sair iş yerleri için, bunların müstakil muhasebeleri ve ayrılmış sermayeleri olsun olmasın, ayrı beyanname verilmez.

**Beyannemenin verilme zamanı :**

**MADDE 21. —** Hükümetin 26 ncı maddesi 21’nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

**Hususi beyan zamanı :**

**MADDE 22. —** Dar mükellefiyete giren yabancı kurumların vergiye tâbi kazancı gayrimenkullerin, hakların satışından, iştirak hisselerinin devir ve temlikinden doğan kazançlardan veya ârizi kazançlarından ibaret bulunduğu takdirde, yabancı kurum veya Türkiye’de namına hareket eden kimse bu gibi kazançları iktisap tarihinden itibaren 15 gün içinde beyanname ile aşağıda yazılı vergi dairesine bildirmeye mecburdur:

1. Gayrimenkul satışından elde edilen kazançlar; gayrimenkulun bulunduğu yerin bağlı olduğu vergi dairesi;

2. Hakların satılmasından, devir ve temlikinden elde edilen kazançlar: Bunların Türkiye’de kullanıldıkları yerin bağlı olduğu vergi dairesine;

3. Bir iştirak hissesinin veya ticari kazancı bilânço esasına göre tesbit edilen bir işletmenin tamamen veya kısmen satılmasından, devir ve temlikinden temin olunan kazançlar; ticari bir faaliyetin durdurulması için alınan her türlü paralar ve menfaatler; peştemallıklar: İşletmenin bulunduğu yerin bağlı olduğu vergi dairesine;

4. Arızı olarak alım ve satım mahiyetindeki ticari işlerin icrasından veya bu mahiyetteki ticari işlere tavassuttan veyahut da ârazi nakliyat işlerinden elde edilen kazançlar: Ticari işin veya tavassutun yapıldığı, nakliyatta yolcu veya yükün taşıta alındığı veya yüklendiği yerin bağlı olduğu vergi dairesine.

**MADDE 23. —** Hükümetin 28'inci maddesi 23' üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

**MADDE 24 -** Hükümetin 29'uncu maddesi 24'üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

## **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

### **Verginin Nispeti ve Tarhi**

#### **Nispet :**

**MADDE 25. —** Kurumlar Vergisi bu kanuna göre tesbit olunan kurum kazancından:

1. Sermaye şirketleri ile Kooperatiflerde % 10;
2. Diğer kurumlarda % 35;

Nispetinde alınır. Hesaplanan vergilerde lira kesirleri atılır.

**MADDE 26. —** Hükümetin 31 inci maddesi 26'ıncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

#### **Tarhiyatın muhatabı :**

**MADDE 27. —** Kurumlar Vergisi :

1. Bu kanuna göre mükellef olanların tüzel kişiliği namına;
2. İktisadi âmme müesseselerinden, cemiyetlere ve vakıflara, tesislere ait iktisadi işletmelerden tüzel kişiliği haiz olmıyanların vergisi, bunların bağlı oldukları âmme tüzel kişileri, veya Cemiyet veya vakıf veya tesis namına;
3. Dar mükellefiyete tâbi yabancı Kurumların Vergisi bunlar namına Türkiyedeki müdür veya mümessilleri adına;

Tarih olunur.

#### **Vergilendirme devresi :**

**MADDE 28. —** Kurumlar Vergisinde; hesap devresi vergilendirme devresidir. Şu kadar ki, 22 nci madde gereğince verilen beyannamelerle bildirilen kazançların vergilendirilmesinde, ve vergilendirme devresi yerine kazancın iktisap tarihi esas tutulur.

#### **Tarih zamanı :**

**MADDE 29. —** Kurumlar Vergisi, beyannamesinin vergi dairesine verildiği günde, beyanname posta ile veya başka bir vergi dairesi vasıtasıyla gönderilmişse, tarhiyatı yapacak daireye geldiği tarihi takip eden üç gün içinde tarhedilir.

## **BEŞİNCİ BÖLÜM**

### **Tasfiye - Birleşme - Devir**

#### **Tasfiye devresi :**

**MADDE 30. —** Her ne sebeple olursa olsun, tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap devresi yerine tasfiye devresi kaim olur.

Tasfiye devresi, kurumun tasfiye haline girdiği hesap devresinin başında başlar ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam eder.

Tasfiye halinde bulunan kurumlar tasfiyenin, ve üç yıldan fazla süren üçüncü yılın sonuna kadar beyanname vermezler.

### **Tasfiye beyannamesi :**

**MADDE 31. —** Tasfiye bitince, tasfiye memurları tanzim ettikleri bilânçonun veya nihai hesabın katileşmesinden itibaren on beş gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine bir tasfiye beyannamesi vermeye ve bu beyannamede tasfiye kârını göstermeye mecburdurlar.

Üç seneden fazla süren faaliyetlerde, tasfiye memurları, yukarıda yazılı beyannameden maa-  
da:

1. Tasfiye devresinin başından itibaren üçüncü yılın sonuna kadar yapılan muamelelerin neticelerini;

2. Bu müddetten sonra da, her yıl içinde yapılan muamelelerin neticelerini;

Göstermek üzere ara beyannameleri verirler.

Ara beyannameler 21 nci maddede yazılı müddetler içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilir; şu kadar ki, bunlardan sonuncusunun verilmesi tasfiye beyannamesinden sonraya bırakılmaz.

Bu madde mucibince verilecek olan beyannamelere, bilânço ile kâr ve zarar cetveli, ve tasfiye bilânçosuna göre ortaklara dağıtılan paralarla diğer kıymetlerin müfredath bir cetveli bağlanır. İşletme hesabı esasına göre defter tutanların beyannamelerine kâr ve zarar cetveli yerine bu hesabın hulâsası rapt olunur.

### **Tasfiye kârı :**

**MADDE 32. —** Tasfiye halindeki kurumların vergi matrahı tasfiye kârıdır.

Tasfiye kârı, tasfiyenin sonundaki servet değeri ile tasfiye devresinin başındaki servet değeri arasındaki müspet farktır.

Tasfiye kârı hesaplanırken:

1. Ortaklara veya kurum sahiplerine tasfiye esnasında avans olarak veya sair suretle yapılan her nevi ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine;

2. Mevcut sermayeye zamimeten ortaklar veya sahipler tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye esnasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş bulunan kazanç ve iratlar tasfiye devresinin başındaki servet değerine ilâve olunur.

İşletme hesabı esasına göre defter tutanların tasfiye kârı, tasfiye devresi zarfından elde edilen hasılat ile yapılan masraflar arasındaki farktan tasfiye devresinin başındaki emtia mevcudunun değeri çıkarıldıktan sonra kalan miktardır.

Bu madde hükmüne göre tasfiye kârının hesaplanması sırasında, 14 ncü ve 15 nci maddelerin hükümleri de ayrıca nazara alınır.

### **Servet değeri :**

**MADDE 33. —** Tasfiye devresinin başındaki servet değeri, kurumun tasfiye haline girdiği hesap devresi başındaki, bilânçosunda görülen öz sermayesidir. Aşağıda yazılı olanların dışında kalan her nevi ihtiyatlarla dağıtılmamış kazançlar bu sermayeye dâhildir:

1. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Temettü ve Kazanç vergilerinden istisna edilerek ayrılmış olan ihtiyat akçaları ve banka zarar karşılıkları (Sonradan Kurumlar Vergisine tâbi tutulan ihtiyat akçaları ve banka zarar karşılıkları öz sermaye dâhildir);

2. Vergi kanunlarına göre ayrılmış olan her türlü amortismanlar ve karşılıklar ile sigorta şirketlerinin teknik ihtiyatları;

3. Hissedar veya sahip olmıyan kimselere dağıtılacak olan kazanç kısmı;

Hisselerine mahsuben ortaklara dağıtılan, satılan, devredilen veya kurum sahibine iade olunan kıymetler, Vergi Usul Kanununun hükümlerine göre ve dağıtmanın, satışın, devrin veya iadenin yapıldığı günün emsal bedeli ile değeriendir.

#### **Tasfiye memurlarının sorumluluğu :**

MADDE 34. — Tasfiye memurları kurumun tahakkuk etmiş vergilerini, ara beyannamelerine ve tasfiye beyannamesine göre hesaplanan vergileri ödemededen veyahut bu vergilerle diğer itirazlı tarhiyat için karşılık ayırmadan, İcra ve İflâs Kanununun 206 ncı maddesinin 6 ncı sırasında yazılı alacaklılara ödeme ve ortaklara paylaşırma yapamazlar.

Aksi takdirde, bu vergilerin asıl ve zamlarından ve vergi cezalarından şahsen ve mütesilen sorumlu olurlar.

Tasfiye memurları, bu madde gereğince ödedikleri vergilerin asıllarından, dolayı, tasfiyeden hisse alan ortaklara, paylaşırma yapılmışsa veya ortakların tasfiye payları vergileri karşılamaya yetmezse, alacaklarını tamamen veya kısmen tahsil eden alacaklılara rücu edebilirler.

#### **Tasfiye muamelelerinin tetkiki :**

MADDE 35. — Tasfiye beyannamesinin verilmesiyle birlikte tasfiye memurları muamelelerinin vergi bakımından tetkik edilmesini bir talepname ile isterler.

Talepnamenin verilmesinden itibaren en geç bir ay içinde vergi tetkiklerine başlanarak aralıksız devam olunur.

Vergi tetkiklerinin bitmesini takibeden on beş gün içinde vergi dairesi neticeyi tasfiye memurlarına yazı ile bildirir. Buna göre kurumdan aranan vergilerin neticesi alınuncaya kadar tasfiye memurlarının 34 ncü maddede yazılı sorumluluğu devam eder.

MADDE 36. — Bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme sebebiyle infisah eden kurumlar bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak, birleşmede tasfiye kararı yerine birleşme kararı vergiye matrah olur.

#### **Birleşme :**

Tasfiye kârının tesbiti hakkındaki hükümler birleşme kârının tesbitinde de caridir. Şu farkla ki, münfesi kurumun veya kurumların ortaklarına veya sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya vasıta ile verilen kıymetler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan kıymetler yerine geçer. Birleşilen kurumdan alınan kıymetler Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değeriendir.

34 ve 35 ncı maddelere göre tasfiye memurlarına düşen sorum ve ödevler, birleşme halinde, birleşilen kuruma terettüp eder.

#### **Devir Devir halinde vergilendirme :**

MADDE 37. — Hükümetin 42'inci maddesi 37'nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

#### **Devir bilânçosu ve devir beyannamesi :**

MADDE 38. — Hükümetin 43'ncü maddesi 38'inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

MADDE 39. — 38'nci maddeye göre, devir tarihine kadar olan kazancın vergilendirilmesi için, devir bilânçosu ve kâr ve zarar cetveli münfesi kurum tarafından bir beyannameye bağlanır ve bu beyanname devir tarihinden itibaren 15 gün içinde vergi dairesine tevdi olunur.

## ÜÇÜNCÜ KISIM

### Verginin ödenmesi

MADDE 40. — Hükümetin 45'nci maddesi 40'ıncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

#### Hususi ödeme müddetleri :

MADDE 41. — 22'nci maddede yazılı hallerde vergi, beyanname verme müddeti içinde ödenir.

#### Tasfiye, birleşme ve devir halinde ödeme :

MADDE 42. — Tasfiye ve birleşme halinde tasfiye edilen veya birleşen kurumlar namına tasfiye veya birleşme kârı üzerinden tarh olunan vergiler, tasfiye veya birleşme beyannamesini verme müddeti içinde vergi dairesine yatırılır.

Tasfiye edilen veya birleşen kurumların bu kanuna göre tahakkuk etmiş olup henüz vâdele-ri gelmemiş bulunan vergileri de aynı müddet içinde ödenir.

38 nci maddenin hükmü dâhilinde vukua gelen devirlerde münfesihi kurum namına tahakkuk eden vergiler 40 ncı maddede yazılı müddetlerde birleşilen kurumdan alınır.

#### Yabancı memleketlerde ödenen vergilerin mahsubu :

MADDE 43. — Yabancı memleketlerde elde edilerek Türkiye'de umumi netice hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan mahallinde ödenen benzeri vergiler Türkiye'de tarh olunan Kurumlar Vergisinden indirilebilir. Ancak:

1. İndirilecek miktar, yabancı memleketlerde elde edilen kazançlara, bu kanunun 25'nci maddesinde yazılı nispetlerin tatbikiyle bulunacak miktardan fazla olamaz.

2. Yabancı memleketlerde vergi ödendiği yetkili makamlardan alınarak mahallindeki Türk elçilik veya konsoloslukları yoksa mahallinde Türk menfaatlerini koruyan memleketin aynı mahiyetteki temsilcileri tarafından tasdik olunan vesikalarla tevsik edilmedikçe, yabancı memleketin vergisi Türkiye'de tarh olunan vergiden indirilmez.

Verginin tarhı sırasında yukarda yazılı indirmeye ait vesikalar henüz gelmiş değilse, yabancı memlekette ödenen veya ödenecek olan vergi, 25 nci maddede yazılı nispeti aşmamak şartıyla, o memlekette câri olduğu bilinen nispet üzerinden hesaplanır ve tarhiyatın bu suretle hesaplanan miktara isabet eden kısmı tecil olunur. Aranılan vesikalar tarh tarihinden itibaren en geç bir sene zarfında vergi dairesine ibraz edildiği takdirde, bu vesikalarda yazılı katî miktara göre tarhiyat düzeltilir.

Mücbir sebepler olmaksızın vesikaların bu müddet zarfında ibraz edilmemesi halinde tecil hükmü kalkmış olur. Bundan sonra aynı devrenin vergisi dolayısıyla yabancı memleketlerde ödenen benzeri vergiler tarhiyattan indirilmez.

Bu madde hükmünün tatbikında, yabancı para ile ödenen vergilere, bunların taallük ettiği kazançların umumi netice hesaplarına intikalinde tatbik olunan kambiyo rayıcı tatbik olunur.

#### Kesilen Gelir Vergilerinin mahsubu :

MADDE 44. — Beyannamede gösterilen kazançların taallük ettiği yıl içinde bu kazançlardan Gelir Vergisi Kanununun seksen ikinci maddesine göre kesilmiş olan vergiler beyanname üzerinden hesaplanan Kurumlar Vergisine mahsup edilir.

Masubu yapılan miktar Kurumlar Vergisinden fazla olduğu takdirde aradaki fark vergi dairesince mükellefe bildirir. Ve mükellefin tebellüğ tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaatı üzerine kendisine ret ve iade olunur. Bir yıl içinde müracaat etmiyen mükelleflerin bu farktan doğan alacakları düşer.

#### **Son Hükümler**

##### **Kıyasen tatbik olunacak Gelir Vergisi hükümleri :**

**MADDE 45. —** Bu kanunda sözü geçen “Kazanç veya iradın Türkiye’de elde edilmesi” ve “Türkiye’de daimî mümessil bulundurulması” hususlarında Gelir Vergisi Kanununun 7 nci ve 8 nci maddelerinin hükümleri cari olur.

##### **Kaldırılan hükümler :**

**MADDE 46. —** Gelir Vergisi Kanununun 108 nci maddesiyle yürürlükten kaldırılan hükümlerden ayrıca, bu kanuna uymayan sair bütün hükümler de yürürlükten kaldırılmıştır.

##### **Eski senelere ait vergiler :**

**GEÇİCİ MADDE 1. —** 1950 takvim yılından evvelki zamanlarda vukubulan faaliyetlere ait vergiler eski hükümlere göre alınır.

Bu madde gereğince tarh ve tahsil olunan vergiler Kurumlar Vergisinin matrahından indirilemez. 2416 numaralı Kanun gereğince alınan Buhran Vergisi ile asgari mükellefiyet tarhiyatı bu hükümden hariçtir.

##### **Taahhüt işleri vergileri :**

**GEÇİCİ MADDE 2. —** Kaldırılan 2395 numaralı Kazanç Vergisi Kanununun değişik 8 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı kimselerin bu kanunun meriyetinden evvel girişmiş oldukları taahhüt işlerinin kârı veya zararı Kurumlar Vergisi matrahının tâyininde hesaba alınmaz.

Taahhüt işlerinin diğer işlerle birlikte yapılması halinde, umumi masraflar sene içinde tahsil olunan taahhüt bedelleri ile diğer işlerin nispeti dâhilinde bunlar arasında dağıtılır.

Birinci fıkrada yazılı taahhüt işleri için, ister avans ister katî mahiyette bulunsun, yapılan ödemelerde % 3.30 nispetinde vergi kesilmeye devam olunur.

Bu vergiyi kesen daire ve müesseseler, bir ay içinde kestikleri vergileri ertesi ayın 20 nci günü akşamına kadar muhtasar bir beyanname ile vergi dairesine bildirmeye ve aynı müddet içinde yatırmaya mecburdurlar. Bu fıkranın hükmü Umumi Bütçeye dâhil daire ve müesseselere tatbik olunmaz.

##### **Eski ihtiyat akçeleriyle provizyonların vergilendirilmesi :**

**GEÇİCİ MADDE 3. —** Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten evvel vergiye tâbi tutulmadan ayrılmış olan ihtiyat akçeleri ve banka provizyonları; kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir ay zarfında ilgili vergi dairesine bir beyanname ile bildirilir. Beyan olunan miktar üzerinden % 10 nispetinde vergi tarh olunarak 3 senede ve üç müsavi taksitte tahsil olunur. İlk taksit tarhiyatın tebliğini takip eden bir ay zarfında, 2 nci ve 3 ncü taksitler ise mütaakıp yılların Ocak ayında ödenir. Mükellefler bu vergileri taksit müddetlerinden evvel ödeyebilirler.

Bu maddeden yazılı ihtiyatlar ve provizyonlar ortaklara dağıtılır, veya sahiplere iade olunur, veyahut sermaye ilâve edilirse, bunlar üzerinden hesaplanan vergiler dağıtma veya iadenin yapıldığı veyahut ihtiyat ve provizyonların sermayeye ilâve edildiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenir.

**Geçici emsal nispetleri :**

**GEÇİCİ MADDE 4. —** Bu kanun yürürlüğe girdikten sonra yabancı nakliyat kurumlarının hasılatına tatbik olunacak ilk vasatı emsal nispeti iki sene için tatbik olunur.

Bu nispeti Maliye Bakanlığı kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde tesbit ve ilân eder.

**Yürürlük :**

**MADDE 47. —** Bu kanun 1 Ocak 1950 de yürürlüğe girer.

**Yetki :**

**MADDE 48. —** Bu kanun hükümlerini Maliye Bakanı yürütür.

## KURUMLAR VERGİSİ KANUNU TASARISININ 7 , 8 VE 12 NCİ MADDELERDE GEÇİCİ KOMİSYONCA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

MADDE 7. — Aşağıda yazılı kurumlar, vergiden muaftır.

1. Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi;
2. Devlet Demiryolları;
3. Devlet Havayolları;
4. Askeri fabrikalar;
5. Darphane ve Damga Matbaası;
6. Millî Piyango İdaresi;
7. Tekel mevzuuna ait faaliyetlerine munhasır olmak üzere tekel işletmeleri;
8. Kamu idare ve müesseseleri tarafından ilim ve fen ve güzel sanatları, tarım ve hayvancılığı öğretmek yaymak, ıslah ve teşvik etmek maksadiyle işletilen müesseseler (Okullar, okul atelyeleri, konservatuvarlar, umumi kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, sergiler, nümune fidanlıkları, tohum ve hayvan ıslah ve üretme istasyonları yarış ve yerleri ve emsali müesseseler);
9. Kamu idare ve müesseseleri tarafından umumi insan ve hayvan sağlığı genel koruma ve tedavi maksadiyle işletilen müesseseler (Hastane, nekahethane, klinik, dispanser, prevantoryum, sanatoryum, çocuk bakım evleri, hayvan hastaneleri ve dispanserleri, hayvan bakım evleri, veteriner bakteriyoloji ve seroloji, distafaljin gibi müesseseler);
10. Kamu idare müesseseleri tarafından içtimai maksatlarla işletilen müesseseler (şefkat, rehlin ve yardım sandıkları, fukara aşhaneleri, ceza ve ıslah evleri atelyeleri, darülaceze atelyeleri, içtimai sigorta kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonları gibi);
11. Kamu idare ve müesseseleri tarafından hükümetin veya yetkili idare mercilerinin müsaadesiyle açılan mahalli milli veya milletlerarası mahiyetteki sergiler panayırılar;
12. 8, 9, 10 ve 11. fıkralarda yazılı müesseselerden derneklere veya tesislere ve vakıflara ve cemaatlara, haklevleri ve halkodalarına veya yabancı Devletlere ve dernek ve tesislere ait olup mezkûr fıkralarda sayılı maksatlar ve gayeleri işletildikleri ilgili Bakanlıklarca kabul ve tasdik edilenler;
13. Beden Terbiyesi teşkilâtına dâhil derneklere veya kamu idare ve müesseselerine ait idman ve spor müesseseleri;
14. Tüzel kişiliği haiz emekli ve yardım sandıkları;
15. Yaptıkları iş veya hizmet mukabilinde resim veya harç alan kamu müesseseleri;
16. İl özel idareleri veya belediyeler veya köyler veya bunların teşkil ettikleri birlikler veya bunlara bağlı müesseseler tarafından işletilen: Su, elektrik, havagazı işletmeleri, belediye sınırları içindeki yolcu nakil işletmeleri, mezbahalar (Kesim, nakil ve muhafaza işlerine munhasır olmak şartıyla)
17. Esas mukavelenamelerine müsteniden sermaye üzerinden kazanç dağıtmamak, idare meclisi reisi ve âzalarına kazanç üzerinden hisse vermemek, ihtiyat akçelerini ortaklara dağıtmamak ve munhasıran ortaklarına iş görmek şartıyla kooperatif şirketler;
18. Hususi kanunlarla veya Devletle akdolunan mukavelelerle Kurumlar Vergisinden veya her türlü vergi ve resimden muaf tutulan kurumlar;
- 1 - 6 numaralarda yazılı kurumlar kuruluşlarındaki maksadın dışında kalan işleri dolayısıyla vergiye tâbi olur.

Bu maddede yazılı muafıkların menkul sermaye iradı üzerinden tevkif yoluyla alınan vergiye şümulü yoktur.

**MADDE 8. — 1.** Başka bir teşebbüse konan sermayenin asgari yüzde onuna bu teşebbüsün kuruluş senesinde veya bilânço tarihinden en az bir sene evvelinden beri sahip oldukları ispat ve tevsik olunan ana kurumların bu teşebbüse iştiraklerinden veya sermaye tahsislerinden elde ettikleri kazançlar;

İştirak kazançları istisnası, kurumun bilânço tarihinden bir sene evvel, yeni kuruluşlarda kuruluş anında sahip olduğu iştirak hissesine isabet eden kazanç miktarına tatbik olunur.

**MADDE 12. — 11 nci maddede yazılı dar mükellefiyet mevzuuna giren kazanç ve iratları şunlardır:**

1. Türkiye’de Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun sabit iş yeri olan veya daimî mümessil bulunduran yabancı kurumlar tarafından bu yerlerde veya bu mümessiller vasıtasıyla yapılan işlerden elde edilen ticari kazançlar (İhraç edilmek üzere Türkiye’de satınaldıkları veya imal ettikleri malları Türkiye’de veya Türkiye’den satmaksızın yabancı memleketlere sevk ve irsal edenlerin bu işten doğan kazançları Türkiye’de elde edilmiş sayılmaz);

2. Türkiye’de elde edilen ücretler;

3. Türkiye’de elde edilen serbest meslek kazançları;

4. Türkiye’de zirai bir işletmeyi işleten yabancı kurumların bu faaliyetten elde ettikleri kazançlar;

5. Gayrimenkullerin ve hakların Türkiye’de kiralanmasından elde edilen iratlar;

6. Gelir Vergisi Kanununun 82 nci maddesine göre vergi tevkifatına tâbi menkul kıymet faiz ve temettüleri;

7. Menkul kıymet satışından elde edilen kazançlar hariç olmak üzere sair kazanç ve iratlar.